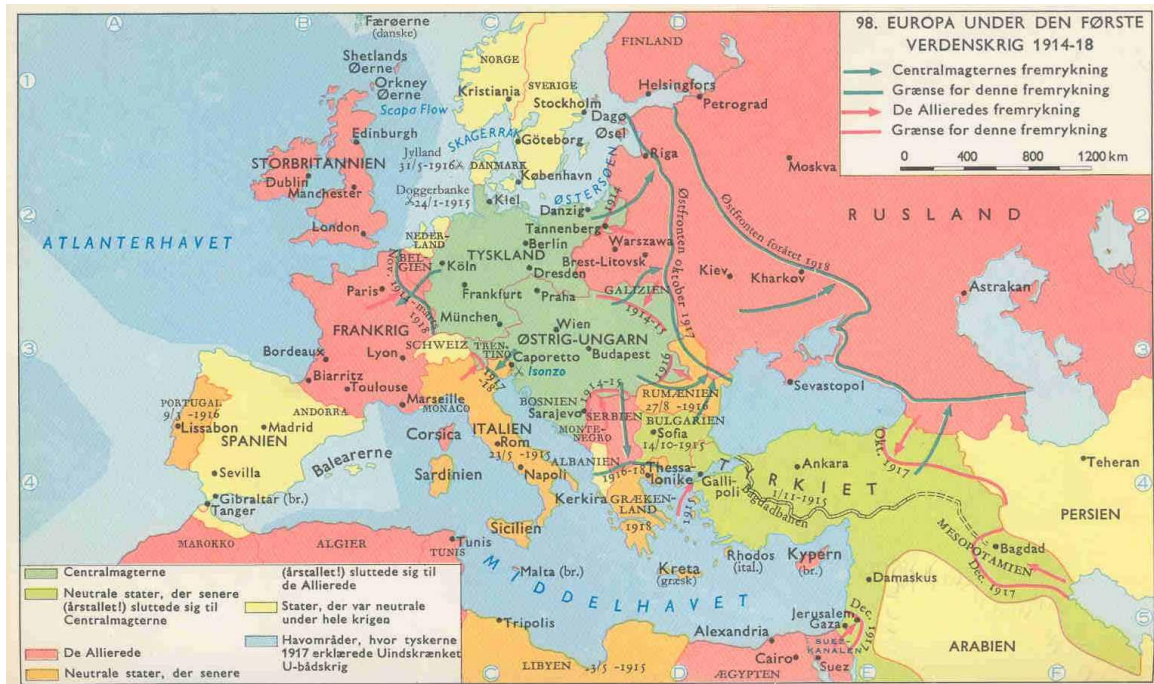

Fjerde del

På feltfod

En beretning om Lorenz Rasmussen og Hans Peter Jensen deltagelse i 1. verdenskrig fra 1915 til 1918.

Denne beretning er skrevet, på baggrund af deres kammerat fra krigen Andreas Andresen May's erindringer, materialet har jeg fået af barnebarnet til A. A. May, en artikel i DSK årbøger 1967, samt materialet som jeg, barnebarn af Lorenz Rasmussen og Hans Peter Jensen fik i arv.

På feltfod 1915-18 skrevet af Andreas Andresen May.

3 kammeraters skæbner og oplevelser gennem 1. verdenskrig.

Efterfølgende krigsberetning er nedskrevet dels efter optegnelser på stedet, dels breve til mine forældre og dels efter hukommelsen.

Guderup, Als den 20. januar 1919. Andreas Andresen May.

Derfor vil mange af afsnittene være i jeg-form, om fjenden bruges ofte han/ham. Sproget og staveformen kan til tider virke underligt, men det er skrevet efter datidens stave og skrivemåde, periode fra 1915 til 1920.

Materialet har jeg fået af barnebarnet til Andreas Andersen May,

Arne May, Caroline Amalievej 12,
2800 Lyngby. Mobil: 4161 5127, arne.may@me.com

Andreas Andresen May, Lorenz Rasmussen og Hans Peter Jensen, blev indkaldt og fik deres uddannelse samme sted og fulgtes meget af tiden

gennem 1. verdenskrig.

Mine bedsteforældre **Lorenz Rasmussen og Hans Peter Jensen** omtales ofte i Andreas A. May's feltbreve. På baggrund af disse optegnelser har jeg, barnebarnet Jytte f Jensen prøvet at kortlægge mine bedsteforældres færd i 1. Verdenskrig. Barnebarnet Arne May skriver til mig, at Lorenz og Andreas holdt kontakt gennem hele deres tid i 1. verdenskrig via feltbreve til hinanden.

Denne beretning vil omfatte begge mine bedsteforældre.

Lorenz Rasmussen

Lorenz Rasmussen blev født den 18. august 1895 i Lysmose, Kær, Ulkebøl sogn. Han var søn af maskinpasser Jacob Rasmussen og hustru Cecilia Margaretha Frederike født Schnell.

Lorenz kom i lære lige efter sin konfirmation godt 15 år gammel, den 1. april 1910 hos snedkermester Peter Jacobsen i Ulkebøl. Snedkerfirmaet var startet af P. Jacobsen i 1896, det var et ganske lille firma som beskæftigede sig som Bygningssnedker- og tømrearbejder samt fremstillingen af møbler.

Lorenz var færdig med sin læretid den 19. april 1914, og aflagde svendeprøve samme dag.

Lorenz Rasmussen var ikke fyldt 20 år, da han som tusindvis af andre sønderjyder blev indkaldt til tysk militærtjeneste. Lorenz mødte til tjeneste i den tyske hær den 11. maj 1915.

Den militære træning fik Lorenz i Åbenrå, hvor det vigtigste var, at lære at lystre og hilse på befalingsmændene fra gefreiter og opefter. De lærte dog også at gå strækmarch, at fægte og skyde.

Den 2. august 1915, 16 dage før sin 20 års fødselsdag og årsdagen for krigens udbrud, afgik Lorenz og holdet fra Åbenrå til Østfronten.

Hans Peter Jensen

Hans Peter Jensen blev født den 30. april 1895 i Nordborg som søn af Frisørmester Dentist og musiker Jens Peter Jensen og hustru Anna Marie Henriette f. Reimer fra Gråsten.

Han blev som tusinde af andre dansksindede sønderjyder indkaldt til tysk militærtjeneste under den første verdenskrig 1914-1918, 19 år gammel. Han var blevet indkaldt den 5. januar 1915. Hans deltagelse i krigen blev kort, men fulgte ham resten af livet. Den 2. september 1915 om eftermiddagen, 8 måneder efter indkaldelsen, blev han hårdt såret, under den tyske offensiv i Polen. Han lå flere dage hårdt såret, uden at nogen kunne komme til hjælp, heldigvis havde Hans Peter før de deltog i offensiven haft på fornemmelsen at det ville blive slemt, og han havde sørget for at samle forbindingsmateriale sammen, dette var nok med til at Hans Peter overlevede. Hans venstre underben var blevet fuldstændigt smadret af en granat.

Han måtte desværre have det venstre underben amputeret, dette indebar et meget langt lazaret- og hospitalsophold.

Indkaldelse og træning i Aabenraa, fra den 11. maj – 2. august 1915

Hvis vort tyske "Fædreland" pålagde os den pligt at deltage, måtte vi jo lystre, enkelte forsøgte at bjerge livet ved at gå over grænsen til Danmark, den da lå i 1914 nord for Kongeåen. Alle 3 var kun lige fyldt 19 år, da de måtte på session i Sønderborg den 5. januar 1915. Fra nu af var de undergivet den militære øvrighed.

Indkaldelsestruslen hang over deres hoved og den 9. maj 1915 kom den. De skulle møde på kasernen i Flensborg den 11. maj. Samme dag beordredes de videre til Aabenraa. Den 11. maj om morgen var de med toget kl. 5:58 til Flensborg. Ved middagstid var de inddelte og rejste kl. 14.10 til Aabenraa, hvor de blev tildelt 1. kompagni 2. bataljon. Her ankommet kl. 16 fik de bønnesuppe, hvorefter de blev indkvarteret i Stadsteaterets store sal. Kristi Himmelfartsdag den 13. maj fik de udleveret det fedtgrå tøj og 2 dage senere måtte de aflægge den tyske kejser deres troskabsed.

Nu gik dagene hen med instruktion og øvelser. Den værste bussemand for en prøjsisk rekrut er underofficeren. I Aabenraa var "Gefreiterne" næsten de værste. Disse herrer, der så deres fordel i at eksercere med rekrutter i stedet for at tjene deres fædreland i felten, plagede os ofte sådan med vedvarende legemlige øvelser i marken, tit i det værste pløre - med at rive ens pænt byggede seng ud på gulvet, måske ti senge i træk, fordi sengen ikke var ordnet nøjagtig i linje med de andres - ved at lade en skrue WC rummet med en tandbørste og lignende drillerier, så raseriet var lige ved at overmande besindelsen.

Midt i juli blev vi sendt til skarpskydning i Haderslev og senere til Locksteder lejren i Holsten, den lå i nærheden af Itzerhoe, derefter fik vi hver 3 dages orlov.

Andreas Andresen May

Lorenz Rasmussen

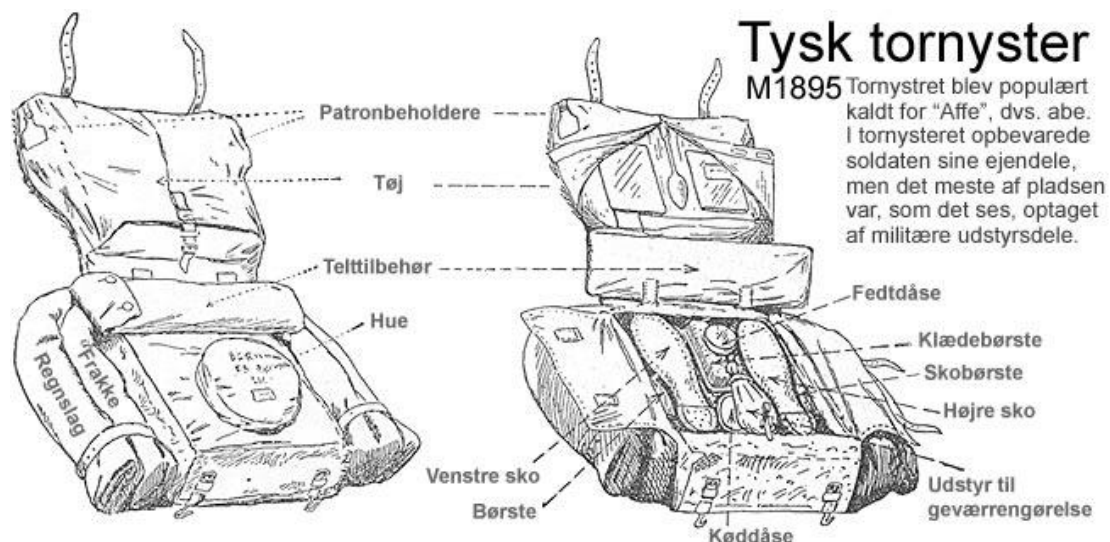

Kompagniet som det så ud Locksteder Lager, i nærheden af Itzerhoe, den 11. juni 1915

Så snart vi var kommet tilbage til tjenesten blev vi ny udklædt fra top til tå og var således parat til at afgå til fronten.

Om Hans Peter Jensen er med på fotoet er ikke endeligt fastslået, men det er muligvis ham der ligger i 1. række nr. 2 fra højre?

Fra den tyske side på nettet: Genealogy.net, side 3938, Deutsche verlustliste nr. 115, fra **2. januar 1915** ses at Gefreiter. **Hans Jensen**, Nordborg, Sønderborg er blevet lettere såret.

Efter: Diensturtericht für den Infanteristen des Deutschen Heeres, Ausbildungsjahr 1914/15, Berlin 1914, s. 57.

Østfronten var under 1. verdenskrig.

Den vigtigste front i kampene mellem Centralmagterne Tyskland og Østrig-Ungarn på den ene side og Rusland på den anden. Krigsområdet omfattede store dele af Østeuropa og strakte sig efter Rumæniens indtræden i krigen i 1916 fra Baltikum til Sortehavet.

I modsætning til den næsten fastfrosne skyttegravskrig på Vestfronten skete der store frontforskydninger på Østfronten i løbet af hele krigen. Dette skyldtes bl.a. at Centralmagterne på grund af geografien nemmere kunne flytte tropper mellem krigsskuepladserne.

Af afgørende betydning var imidlertid den tyske støtte til de revolutionære bolsjevikker under Lenin, som overtog magten i Rusland ved Oktoberrevolutionen i november 1917. Efter hårdt pres fra Centralmagterne blev det revolutionære Sovjetrusland til sidst tvunget til at indgå en separatfred i Brest-Litovsk i marts 1918. Ved freden opgav Sovjetrusland det økonomisk vigtige Ukraine. Denne tilsyneladende fordel for Centralmagterne fik, på grund af at USA i mellemtiden var indtrådt i krigen, ikke nogen betydning for krigens udfald. Opløsningen af kejserrigerne Rusland og Østrig-Ungarn med deres mange folkeslag og grundlæggelsen af nye nationalstater efter krigen betød afslutningen på en epoke i Østeuropas historie.

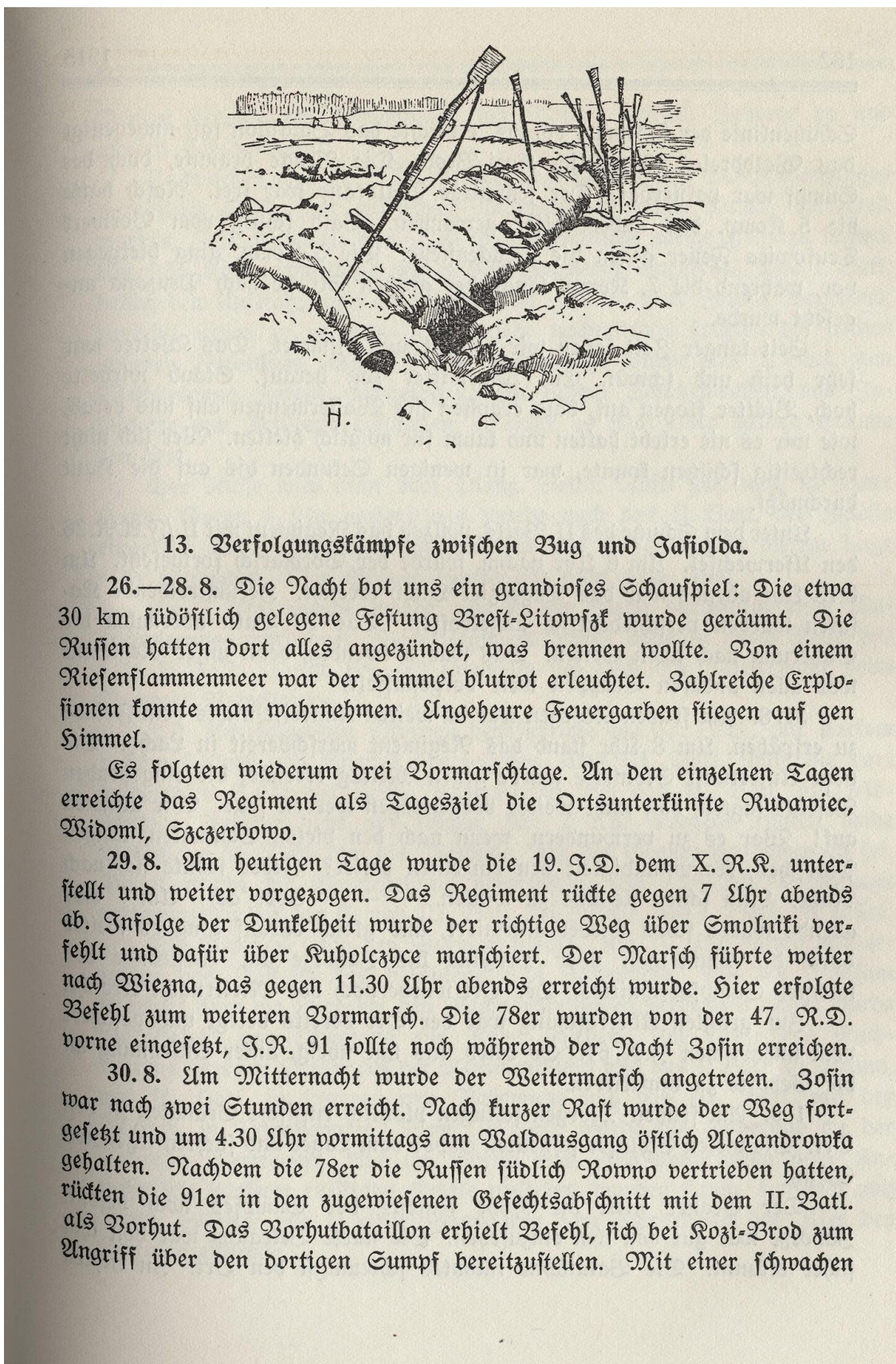

Kilde: <http://www.historiensverden.dk>

På billedet ses Russisk kavaleriangreb på tyske stillinger på Østfronten i 1. Verdenskrig. Efter jeg fandt billedet forstår jeg bedre når min bedstefar en gang imellem udbrød ”De ferdamten kosakken”

Det må have været ganske forfærdeligt at blive angrebet på den måde, soldaterne var uden mulighed for at flygte eller søge dækning.

De tre kammerater blev tildelt, 5. Komp.2. Bataillon, Oldenbrg. Inft. Regt. No. 91.19. Division. 10. Armeekorps. 6 sider af Heinrich Harms bog: Beretning om Oldenburgischen Infanteri Regiment nr. 91, 5. kompagni II Bataljon. Forfølgelseskampe mellem Bug og Iasiolda.

13. Verfolgungskämpfe zwischen Bug und Iasiolda.

26.—28. 8. Die Nacht bot uns ein grandioses Schauspiel: Die etwa 30 km südöstlich gelegene Festung Brest-Litowsk wurde geräumt. Die Russen hatten dort alles angezündet, was brennen wollte. Von einem Riesenflammenmeer war der Himmel blutrot erleuchtet. Zahlreiche Explosionen konnte man wahrnehmen. Ungeheure Feuergarben stiegen auf gen Himmel.

Es folgten wiederum drei Vormarschtage. An den einzelnen Tagen erreichte das Regiment als Tagesziel die Ortsunterkünfte Rudawiec, Widoml, Szczerbowo.

29. 8. Am heutigen Tage wurde die 19. J.D. dem X. R.R. unterstellt und weiter vorgezogen. Das Regiment rückte gegen 7 Uhr abends ab. Infolge der Dunkelheit wurde der richtige Weg über Smolniki verfehlt und dafür über Ruholczyce marschiert. Der Marsch führte weiter nach Wiezna, das gegen 11.30 Uhr abends erreicht wurde. Hier erfolgte Befehl zum weiteren Vormarsch. Die 78er wurden von der 47. R.D. vorne eingesetzt, J.R. 91 sollte noch während der Nacht Zosin erreichen.

30. 8. Um Mitternacht wurde der Weitermarsch angetreten. Zosin war nach zwei Stunden erreicht. Nach kurzer Rast wurde der Weg fortgesetzt und um 4.30 Uhr vormittags am Waldausgang östlich Alexandrowka gehalten. Nachdem die 78er die Russen südlich Rowno vertrieben hatten, rückten die 91er in den zugewiesenen Gefechtsabschnitt mit dem II. Batl. als Vorhut. Das Vorhutbataillon erhielt Befehl, sich bei Kozi-Brod zum Angriff über den dortigen Sumpf bereitzustellen. Mit einer schwachen

Wellen strebten die Kompagnien der Mulde westlich Zaborze zu und gruben sich dort ein.

Inzwischen war J.R. 78 bei der Erzwingung des Sumpfüberganges nordöstlich Dolhe mit russischen Nachhuten in einen Kampf verwickelt worden. J.R. 91 folgte dem J.R. 78, um eventuell nötige Hilfe zu leisten. Um 1.35 Uhr nachmittags wurde das Regiment eingesetzt. Das I. Batl. bekam den Auftrag, links anschließend an J.R. 78 über Zalesie vorgehend, zunächst Lisice zu nehmen. Um 2 Uhr nachmittags folgten die beiden anderen Bataillone. Gegen 3 Uhr nachmittags wurde das II. Batl. zum Westausgang Zalesie nachgezogen. In lichten Schützenwellen, von Infanterie und Artillerie beschossen, erreichte es nach einer halben Stunde den Ort.

Der Russe wich nicht vom Platze. Selbst Noski war noch in seiner Hand. Gegen 4 Uhr nachmittags wurde auch das II. Batl. bei Zalesie eingesetzt. Trotz aller Anstrengungen war uns ein Erfolg an diesem Tage nicht beschieden. Der Gegner rührte sich nicht vom Fleck.

Um 7 Uhr abends wurde eine in der Nacht durchzuführende Umgruppierung angeordnet. Das Regiment wurde abgelöst durch Teile des k. u. k. J.R. 31 und 64. Es sammelte sich noch vor Mitternacht beim Vorwerk Bohuslawce.

2. 9. Am folgenden Morgen beabsichtigte die 37. J.B., mit starkem rechten Flügel zum Angriff überzugehen. Das III. Batl. sollte die dort eingesetzten Teile des J.R. 78 verstärken und das II. Batl. als selbständige Reserve dicht auf folgen. Um 2 Uhr morgens rückten beide Bataillone ab. Bald kam die Meldung, daß der Gegner verschwunden sei. Damit wurde die Bereitstellung überflüssig. Um 7.10 Uhr vormittags versammelten sich das II. und III. Batl. bei Zalesie, das I. Batl. bei Lisice.

Die Division setzte den Vormarsch fort. Um 10 Uhr vormittags erreichte das J.R. 91 das befohlene Ziel Jasiwicze. Als die Division Klarheit über die Lage bei den Nachbardivisionen bekommen hatte, wurde der Befehl zum Übergang zur Ruhe gegeben. Im Laufe des Nachmittags bezogen Ortsbiwak der Regimentsstab und das I. Batl. in Utrany, das II. Batl. in Luczyce und Rakowicze und das III. Batl. mit der M.G.R. in Panasiwicze. Dem III. Batl. wurde die Sicherung an der Jasiolda übertragen. Als am Abend noch Marmnachrichten über Anwesenheit stärkerer russischer Kräfte einliefen, wurden Hptm. Heinrich und Hptm. Schiffer mit je einer Kompagnie nach Norden an das Ufer der Jasiolda entsandt.

3. 9. Im Laufe des Vormittags wurde das Regiment vom I. u. I. J. R. 31 abgelöst und versammelte sich beim Vorwerk Jasiowicze zur einseitigen Rast.

Die Gegend machte dort keinen erfreulichen Eindruck. Die meisten Dörfer waren verbrannt. Stroh und Getreide war kaum aufzutreiben. Das Vieh war fortgetrieben worden. Unzählige Kühe und Schweine lagen verendet auf den Feldern. Die Sümpfe wechselten ab mit sandigen Dünen, der Baumwuchs war außerordentlich spärlich.

Um 1 Uhr nachmittags setzte J. R. 91 sich an den Anfang der Hauptkolonne der 19. J. D. Das J. R. 74 war bereits vorausgeeilt. Die Division sollte Teile des X. R. R. ablösen. Um 3 Uhr nachmittags traf das Regiment beim Gut Sielec ein.

Der Feind saß noch in einem Brückenkopf westlich Bereza—Kartuska. Gegen 7 Uhr abends wurden das III. und II. Batl. zum Angriff bereitgestellt. Nach Einbruch der Dunkelheit schoben sich die Bataillone so dicht wie möglich an den Feind heran. Gegen Mitternacht gruben die Kämpfer sich ein, um am folgenden Morgen den Angriff zu wagen.

4. 9. Wie gewöhnlich, hatte sich der Feind aus dem Staube gemacht. Die Bataillone folgten ihm bis an die Jasiolda. Während des Vormittags wurde das Regiment vom J. R. 74 abgelöst. Das II. und III. Batl. bezogen Bivak beim Vorwerk Selsowzina, der Regimentsstab und das I. Batl. in Osowce.

Eine gewisse Kampfesunlust und die Müdigkeit wurden durch das Wetter noch mehr entfacht. Uebermals öffneten sich alle Himmelschleusen. Jeder suchte verzweifelt Schutz in seinem Zelt. Bald tropfte es auch dort durch, so daß an Ruhe nicht zu denken war.

5. 9. Am Nachmittage wurden das II. und III. Batl. gleichfalls nach Osowce gezogen, um dort Ortsbivak zu beziehen. Der größte Teil des Dorfes war vernichtet. Es war, wie die meisten anderen Siedelungen, von dem abziehenden Gegner angezündet worden.

6.—9. 9. Jetzt hatte der Kampf endlich für uns vorübergehend ein Ende gefunden. Die Nachricht löste manchen Freudenjubel aus. Der letzte Monat mit den langen Märschen hatte bei Offizieren und Mannschaften das brennende Verlangen nach Ruhe und Erholung wach werden lassen. Je weiter wir gen Osten zogen, desto mehr steigerte sich der Wunsch danach. Nicht Kleinmut oder Heimweh waren der Grund für diese Stimmung. Es war die Reaktion, die nach dem ungeheuren Erlebnis dieses Sommers in die Seele eines jeden Kämpfers drang. Hinzu kam, daß

„Erfolge“ in der letzten Zeit nicht zu verzeichnen waren. Die Russen mieden den Kampf, sie räumten ständig das Feld, so daß ein wahrer Sieg mit Beute und Gefangenen nicht zu erringen war. Und gerade ein solcher Sieg wirkte immer Wunder. Er allein ließ stets den Tatendrang, das Angriffsfeuer einer Truppe zu ungeahnter Stärke neu auflodern.

Ersatz traf ein. 18 Offiziere und einige hundert Leute belebten neu den Geist der Truppe.

Die größte Freude löste die Weisung aus, nach der ein kleiner Teil von jeder Kompagnie beurlaubt werden konnte. Am 8. 9. wanderten 5 Offiziere und 75 Mann zu Fuß zurück — Richtung Heimat —. Der erste Kriegsurlaub im Regiment! —

10.—15. 9. Der Rückmarsch des Regiments nach Bialistok erfolgte bei gutem Wetter. Ein russischer, schmiedeeisener Doppeladler, der im Urwald von Bialistok eine Brücke schmückte, wurde mitgenommen zur Erinnerung an jene große Zeit*).

16.—22. 9. Die uns zugedachte Ruhezeit verging im Fluge. Bei strammem Dienst und auch in den Mußestunden lernten die neuen Führer schnell ihre Leute kennen. Bald waren die Reihen des Regiments wieder beherrscht von dem alten Mut und Geist, der in zahlreichen Schlachten den Sieg davongetragen hatte. Das Schwere des vergangenen Sommers war vergessen; es blieb nur die Erinnerung an das Große jener Zeit zurück.

Um das Geleistete mit Zahlen zu belegen, seien einige wenige hier genannt:

Von den 125 Tagen unserer Offensive in Galizien—Rußland waren 40 Kampftage, 75 Marschtage und 10 Ruhetage. Die zurückgelegte Strecke betrug etwa 1200—1400 km, von denen mehr als die Hälfte auf Rußland entfielen.

Die Verluste des Regiments betragen:

	Offiziere:	Unteroffiziere u. Mannschaften:
tot:	26	1133
verwundet:	50	2481
vermißt:	—	54
gefangen:	—	14
Gesamt:	76	3682

*) Befindet sich im Offizierkafino in Oldenburg.

Die Gesamtverluste übertrafen damit die Stärke eines kriegsstarren Regiments.

Diesen Verlusten stand eine Gesamtbeute gegenüber von 12 Offizieren und 11 820 Mann als Gefangene sowie 31 M.G. und 12 Munitionswagen.

Ungezählt blieben natürlich die unendlich vielen Toten des Feindes sowie die Beute an Pferden, Gewehren, Munition und sonstigem Kriegsgerät.

Wenn ein Feind in 125 Tagen unter derartigen Verlusten mehr als 1200 km Gelände aufgab und trotzdem bis zum letzten Augenblick seinen Rückzug unter beständigen Kämpfen und mit voller Ausrüstung und Bewaffnung durchführte, so ist die Geschichte ihm für diese Leistung Achtung schuldig.

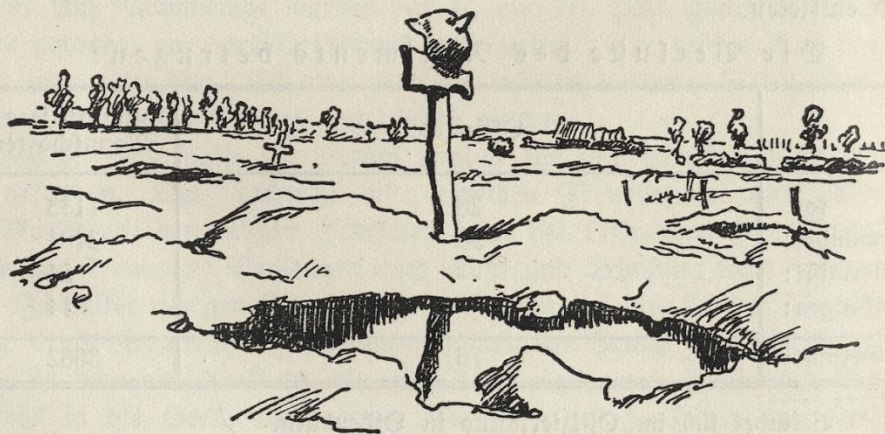
Die Leistungen und der Ruhm unseres siegreichen Regiments werden hierdurch nicht geschmälert.

Nur der Mut und die Tapferkeit jedes einzelnen Mannes, die Tüchtigkeit und das Vorbild der Führung, die bis in den Tod getreue Kameradschaft der ganzen Truppe und der eiserne Wille zum Sieg haben die unvergleichlichen Großtaten dieses gewaltigen Vormarsches möglich gemacht.

Mit dem scheidenden Sommer hatte das erste große Ringen des Regiments auf dem östlichen Kriegsschauplatz sein Ende gefunden.

Am 23. 9. wurden die Bataillone in Bialistok verladen.

Als die ersten Blätter im herbstlichen, deutschen Walde zur Erde fielen, brachten die Transportzüge die tapferen Streiter des D.J.R. 91 wieder zum westlichen Kriegsschauplatz.

Afrejsen til Østfronten, Rusland den 2. august – 29. september 1915

Mandag den **2. august 1915** om middagen kl. 13:36 fandt afrejse sted til Østfronten.

Under musikledsagelse, sang og hurraråb - hele Aabenraas tyske borgerskab var mødt op - forlod vi Aabenraa, og dermed snart Sønderjylland.

Billedkilde: <http://www.milhist.dk>

I Flensborg og Rendsborg fik vi forstærkning, ligeledes i Nortorf, idet flere vogne fra Tønder og Husum blev hængt bag vort tog. I Oldesloe fik vi aftensmad kl. 9.

Efter en uroligt tilbragt nat i kupehjørnet nåede vi kl. 4 om morgenen Rittenberge via Ludwigslust, her fik vi hver 1 ½ brød og morgenkaffe.

Rejsen fortsatte gennem Stendal - Magdeburg - Dessau. Gamle borgruiner tittede frem over de store granskove. Vi glider forbi Halle a.d. Sale og er i Bitterfeld.

Derfra går det i nordlig retning og vi bøjer senere mod øst. Så længe rejsen gik sydpå ned gennem Sachsen kunne vi jo være kommet til hvilken af fronterne det skulle være, men nu peger lokomotivet mod øst. Der går rygter om, at vi skal til Balkan, i hvert fald til Østrig.

Nå, retningen kunne jo også tyde på det.

I Gravenhainichen fik vi middagsmad kl. 1. Derefter Wittenberg - Falkenberg - Trykkende varme, hvor toget standsede og det gjorde det tit - for det meste på strækningen eller ved indkørselen til en større station midt i et virvar af jernbaneskiner og hvor vi kunne øjne en vandpost farer vi ud for at lække os, skønt det var forbudt.

Kl. 5½ er vi i Finsterwalde, kl. 6½ i Calau og kl. 7½ i Cottbus. Her havde vi vort første længere ophold. Der er trængsel ved vandhanen, for det var første gang i løbet af 2 dage vi havde lejlighed til at vaske os. Når man har siddet i en overfyldt jernbane kupé i 2 dage med 30 graders varme udenfor og en dårlig atmosfære med rimeligvis større varmegrader indendørs, kan man efter en kølig douche føle sig som et nyt menneske.

Egnen heromkring er meget fattig på plantevækst. Hist og her et tørt græsstrå, fyrre og birkeskove rundt omkring.

Næste holdeplads er Forst, her rækker unge damer os limonade ind ad kupévinduerne, de havde travlt med at løbe frem og tilbage med deres kander og fylde glas og bægre, for det smagte os og vi var tørstige.

Onsdag morgen **den 4. august 1915** kl. 5 er vi Breslau. Denne nat sov vi bedre for vi havde bedre plads. 2 mand havde hængt deres teltdug op under loftet som hængekøjer, 2 lå på gulvet og de 4 andre på de 2 lange bænke tværs gennem vognen. Jeg tror nok de i hængekøjerne lå bedst. Rigtignok faldt den ene ned, idet snoren brast, men det blev snart ordnet og vi sov videre. I dag kan vi vaske os ved vinduet for regnen styrter ned. Efter morgenkaffen i Breslau passerer vi Ohlau og Linden kl. 9, Brieg – Oppeln kl. 11 og middagsmad.

Kantrzin – Ratibor - Annaberg, her kører vi over Oderen og vi når Oderberg, vi har her et ophold på 3 timer og får aftensmad. Mørket begynder at sænke sig over os og da vi kører passerer vi den østrigske grænse.

Det var ikke med eksprestogsfart vi havde bevæget gennem Tyskland, det blev ikke hurtigere her i Østrig. Vi var endnu ikke helt sikre på om man førte os til Balkan eller til en anden østrigsk front. Jeg spejdede ud i mørket for at se navnene på stationerne vi gled forbi.

Libiatz - vi var i Galizien, altså stadig mod øst.

Chrezanor - Trsebinia. Kl. 11 formiddag er vi i Krakow.

Her fik vi den første Østrigsk forplejning: Brød, flæsk og te med rom.

Biadoling kl. 3 - Tarnor, middagsmad. Tordenvejr. Debika kl. 8½, sød kaffe.

Fredag **den 6. august 1915** om morgenen kl. 4 nåede vi Jaroslav. Her steg vi ud og blev indkvarteret i en stor hestestald. Jaroslav er en by på størrelse omtrent som Sønderborg. Vi gik en tur i Byen. I kirken afholdt jøderne netop gudstjeneste, da vi lempelig åbnede porten og kikkede ind. En stor bygning var helt ødelagt, jeg tror det har været et kloster eller en skole engang. De meter tykke mure havde for det meste modstået ødelæggelsen. Vandet måtte ikke drikkes, da der var kolera i byen, derimod kunne man købe rødvin i store ølglas for 20 Pfennig glasset. Her mødte jeg de første østrigske soldater (kammerad Schnürschuh) - befolkningen går her barbenet, børnene næsten nøgne.

Den 8. august 1915 blev vi transporteret videre med banen til Belzec over Rava Ruska. I Rava Ruska fik vi kaffe.

Eggen heromkring bærer tydelige spor af krig. Markerne er gennemløbet af skyttegrave og her og der er der nye krigergrave. En del af disse må være tyskere, for der er sat tyske pikkelhuer på korset. Broerne over å'er og floder er brændt og landsbyerne, der her alle består af træhuse er også afbrændt. Det er slaget ved Rava Ruska, der her er udkæmpet. Byen selv er fuldstændig ødelagt.

Mandag **den 9. august 1915** kl. 6 ankom vi til Belzec, her bivuakerede vi til næste dags eftermiddag kl. 4½. I Belzec er en Røde Kors Sanitetsstation. Last- og Sanitetsautomobiler kører frem og tilbage. Østrigske og tyske lastvogne og en feltbane forbinder os med tropperne forude. Tyske pionerer bygger barakker og arbejdet udføres af russiske krigsfanger. Undervejs gennem Galizien mødte vi et langt jernbanetog fuldt af russiske fanger. De så noget forsultne og udmattede ud. De var sikkert taget til fange nogle dage før og har nok udstået en del strabadser og måske ikke fået føde af betydning siden.

Nå, vi fik også stillet vores udholdenhed på prøve. Fra Belzec marcherede vi nordpå, vi marcherede hver dag og bivuakerede om natten, med fouragen var det for det meste knapt.

Tomazow - Samostje - Krasnostaw – Cholm.

Her mødte vi kolera syge polakker, men vi skyndte os i en stor bue udenom dem. Vi havde undervejs nogle gange haft kvarter i byerne og her i Cholm opdagede vi pludseligt at vi havde utøj - lus. En del af mine kammerater bukkede under for anstrengelserne og blev indlagt på lazaretter enten med dårlige fødder, med Ruhr (mavesygdom) eller som kolera mistænkte.

Den 17. august 1915 stødte vi på 10. armékorps lidt nord for Cholm og vi blev fordelt på forskellige regimente og kompagnier.

Sammen med otte andre sønderjyder: Jens Hansen, Egersund, Vitt, Sommersted, **barber Hans Jensen, Nordborg**, Hans Rasmussen, Himmark, **Lorenz Rasmussen, Sønderborg** m.fl. kom jeg til **5. komp. oldenborgske infanteri regiment no. 91.**

Rusland d. 20. august 1915

Adresse: 5. Komp., 2. Bataillon, Oldenbrg. Inft. Regt. No. 91, 19. Division, 10. Armeekorps, Ostfront.

Som armé-reserve forfulgte vi nu russernes flugt.

Søndag **den 23. august 1915** ankom vi til Biala ved floden Krzna, en biflod til Bug ved Ianow. Samme aften indtog vore tropper Brest-Litowsk. Vi så det store lysskær af den brændende by. Russerne stak ild på alt hvad de forlod. Vi fandt kun rygende tomter og sprængte eller afbrændte træbroer, hvor vi kom frem.

27. august 1915. Fødderne var fulde af blærer, så vi næsten ikke kunne slæbe os af sted.

Den **2. september 1915** blev vi tidlig om morgenen overrasket af russisk granatild. Vi lå endnu i vores telte og sov. En granat traf vor bøssepyramide ca. 10 skridt fra os. Vi flygtede naturligvis det bedste vi kunne og lod en del af vore sager ligge.

Samme eftermiddag kom vi i fægtning med russerne. Vi gik frem over en stubmark og gennem et kartoffelstykke alt imens geværkugler peb os om ørerne og shrapneller knaldede omkring os. **Her blev Hans Peter Jensen fra Nordborg såret i landsbyen Pruchany.**

Infanteristerne blev primært ramt af to typer artilleriammunition: shrapnel og brisantgranater. Den mest almindelige ammunition i de første år var de granatkardæsker, som de danske nordslesvigere, som allerede nævnt, kaldte **shrapneller**. Disse kom naturligvis i forskellige variationer, men var grundlæggende konstrueret på samme måde, idet granaten bestod af en tynd metalbeholder, der indeholdt 8-10 gram stålkugler samt en lille ladning, som fik den til at eksplodere, hvorefter kugler og fragmenter haglede ned. Den form for shrapnel, de allierede anvendte, sprængte normalt over hovederne på soldaterne.

Krigen sluttede her for Hans Peter Jensen da han blev invaliderende såret og mistede sit venstre underben.

Billederne fra Lazaretopholdet kan ses længere ned i beretningen.

Andreas A. May og Lorenz Rasmussen fortsætter i krigens rædsler. Hen imod aften den. 2. september indtog vi byen Pruchany.

PRUZHANY (Pol. **Prużana**), by i Brest distriktet, Hviderusland. Beliggende på den vej, der fører fra Brest-Litovsk til Moskva.

Den **4. september 1915** var jeg på patrulje første gang, vi fangede en russer, men vi måtte lade ham løbe igen, da vi blev overrasket af en russisk patrulje. Lidt senere havde vi et nyt sammenstød med russerne. Vi havde den dag en halv snes sårede og to døde. Det var vores ilddåb.

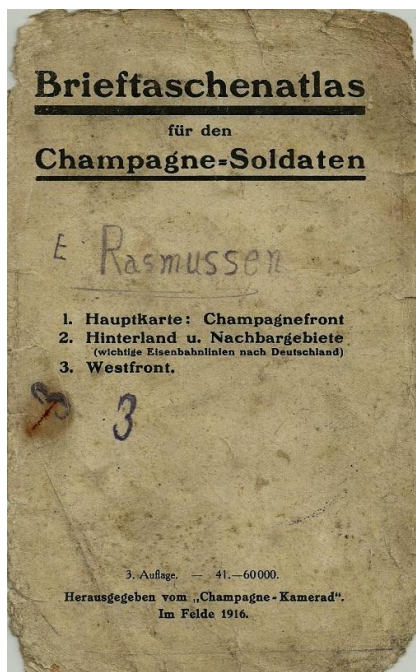
Efter et par dage i reserve, marcherede vi tilbage fra fronten. Turen gik mod nordvest, gennem en stor skov, over floden Narew, som vi måtte vade igennem. Vi kom forbi et slot hvor hærføreren prins Ludvig af Bayern residerede. I en landsby i nærheden af Bialystok opholdt vi os en uges tid.

Den **23. september 1915** blev vi indladet i toget i Bialystok. Toget gik over Ossowiez til Trosken i Østpreussen, hvor vi gennemgik en sanerings proces: Varmt styrtebad, nyt undertøj og varm mad. Vore andre effekter blev rensset for lusene med varme.

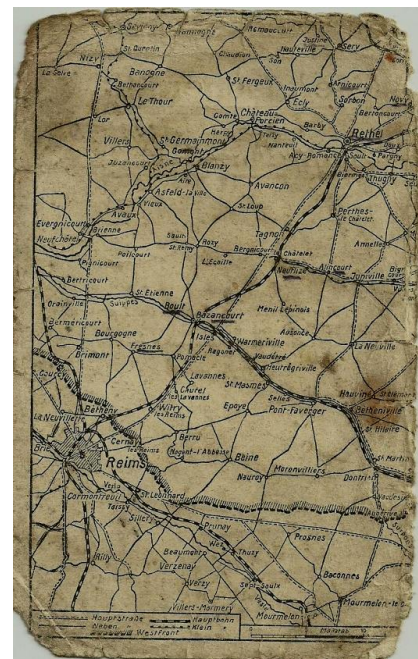
Vi passerer herfra Luck - Lötzen - Rastenburg - Osterrode - Deutsch Eylau - Graudenz, hvor vi passerede Weichselfloden. Videre over Berlin til Belgien – Lüttich - Namur - Arlan - Sedan - Charleville -Mézières. Her steg vi ud. Efter en march på 12 km kom vi i kvarter i Pauvre.

Lorenz og Andreas A. May er nu kommet til Vestfronten i Frankrig.

Champagneslaget den 29. september til den 11. november 1915

På det viste kort "Brieftaschenatlas" kan man se de byer de kom igennem på deres vandring mod Vestfronten ved Reims. Lorenz har understreget alle byerne med blyant. Justine – Arnicourt – Novy – Rehel – Neufelize – Alincourt- Boulton – Bazancourt – Fresnes.

Atlas som var udleveret til soldaterne da de deltog i Champagneslaget.

Champagneslaget var i fuld gang. **Den 29. september 1915** kastedes vi som sidste reserve ind i slaget. Franskmanden havde vist også brugt alt sit forhånden værende materiel, for kampen sløjede lidt af - foreløbig. Her var noget at lære for os temmelig nybagte krigssoldater. Vi sad i bunden af en provisorisk skyttegrav og lyttede til afskydningen af de fjendtlige artillerisalver. Forfulgte projektilernes hyl og agtede på deres eksplosion. Vi opdagede snart hvor de ville hen, de eksploderede dog ikke alle sammen.

Andreas A. May fortæller her hvordan det var at være på lyttepost:

”Det løb mig koldt ned af ryggen, da jeg fik ordre til at gå på lyttepost - dvs. at kravle lydløst ca. 3 m frem gennem pigtråden og blive liggende der lige så lydløst og passe på at der ikke kom en fjendtlig patrulje eller et angreb.

Jeg udfandt mig et granathul og lå og spejdede ud over slagmarken. Når lyskuglerne gik lige til vejrs turde jeg næppe ånde, for der blev lyst som om dagen og jeg lå der som midt på en præsenterbakke og efter sigende skulle der kun være 11 m fra min plads og over til den franske skyttegrav og kun 7-8 m til min kollega foran den franske linje.

En håndgranat kunne, hvad øjeblik det skulle være, gøre det af med mig, hvis jeg blev opdaget. Det var ret uhyggeligt, men de 2 timer gik uden, at der skete noget. Jeg kravlede forsigtigt tilbage, da min afløser kom. Det var lyst da det atter var min tur og denne gang kunne jeg stå min 2 timers vagt i skyttegraven”.

Om aftenen blev vi afløst og gik tilbage til 2. linie, ca. 50 m tilbage. 1. linie lå på bakkekammen og 2. linie på skåningen, så her havde vi bedre dækning. Fordelen ved at ligge her var imidlertid ikke så stor, som det så ud til, for om natten måtte vi på skanse arbejde i 1. linie. Forbedre skyttegraven og løbegravene, grave jordhuler til mandskabet og hvad der var værre, vi skulle bære de sårede bort og begrave de døde. Hente mad til 1. linie og os selv. Der havde stået svære kampe i dette afsnit. Vore tropper havde ligget meget længere fremme, vistnok ca. 1 km. Da vi kom, var der indtrådt en lille stilstand, men vi anede at fjenden samlede kræfter til et nyt fremstød. Den vigtige jernbanelinie ved Sommes Py og St. Marie Py var vist deres mål.

Den **5.oktober 1915** begyndte fjendens artilleri, at lægge spærreild bagved os. Jeg var ikke helt glad for at skulle hente mad den nat, men pligten drev værket og vi kom godt igennem spærreilden i dalen bag ved os.

Vi lagde os i dækning i hulvejen, hvor køkkenvognene plejede at komme, og ventede.

Vi kunne også høre dem nærme sig.

Pludselig kom der et par salver ind imellem os - en til og en til. Egentlig undrede jeg mig over, at jeg endnu levede og at de andre ikke var slået ihjel.

De følgende dage og nætter var en fortsat leg med døden. Sult og særlig tørst pinte os.

Om aftenen den **10. oktober 1915** blev vi afløst og fik ordre til at løbe igennem spærreilden snarest muligt og samles bagved jernbanedæmningen. Her ventede køkkenet på os og vi fik efter 5 dages faste noget at spise.

Mens vi lå bagved jernbanedæmningen var vi vidne til en uhyggelig begivenhed. 3 sorte, som havde sneget sig igennem linien og overfaldt bataljonsstaben (til venstre for os) og ved knivstik dræbte både kaptajnen, adjudanten og 2 ordonnanser, blev henrettet med en salve fra et maskingevær. De stod roligt, bundet sammen ved hænderne, op mod muren af et hus og da geværet knattede, sank de om på jorden uden en lyd.

Franskmanden angreb os hver nat. Natten til den 10. oktober lykkedes det fjenden at besætte et stykke af vor 1. linje. Med håndgranater fik vi dog fjenden til at forlade den igen.

Om aftenen den **11. oktober 1915** marcherede vi til “Kaisertreu” lejeren. 10 strenge dage har vi atter bag os. **40 mand var vi tilbage i kompagniet – ud af 120.**

Den **15.oktober 1915** ankom vi til Neuflyze og blev indkvarteret i en fabrik. Her eksercerede vi i flere dage. **19. oktober** kom vi til Justine og **23. oktober** var vi i Cherry les Pouilly.

Andreas Andresen May skriver i et brev til forældrene med følgende ordlyd:

Frankrig den 28.oktober 1915

Kære Forældre!

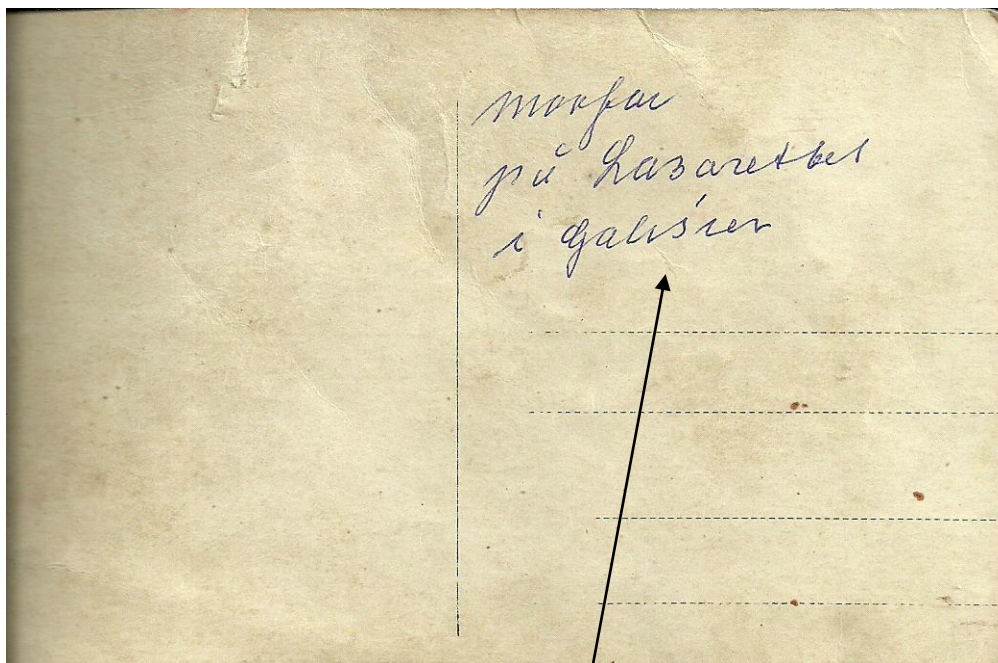
*Vi blev ikke længe i Cherry les Pouilly, vi er nu kommen ud til Fronten igjen, men det er et meget roligt Sted, Der er kun faldet 2 Skud siden i Morges og nu er det Middag. Vi er ikke kommet helt ud til Stillingen endnu, men man siger, at det er fint indrettet der og naar Franskmanden forholder sig rolig, som han har gjort hidindtil, har vi det bedre der, end ellers et andet Sted og kan rolig afvente Krigens Afslutning, som snart maa komme. Hansen som I skrev om er Hansen 4, det er just ham, som var sammen med mig. Jeg laa ved hans Side, da han blev saaret og jeg forbandt ham, men desværre ramtes han i lungen, han havde et stort Hul i Ryggen. Det er den værste Nat vi har haft, vi var en Snes Mand ude at søge efter Feltkøkkenet og fik forfærdelig Granatild, 10 Mand af os blev saaret; **Hans Jensen fra Nordborg var jo ogsaa sammen med os i Rusland, han fik en granatsplint i Benet. Jeg ser nu i Avisen, at han har faaet Benet afsat. Johs. Vitt fra Sommersted er syg og er kommet paa Lazaret, ligeledes Hans Rasmussen fra Himmark. Vi er nu kun 2 Aabenraaer her ved Kompagniet, nemlig Lorenz Rasmussen fra Sønderborg og jeg.***

Hans Peter Jensens deltagelse i 1. verdenskrig sluttede den 2. september 1915. Der fulgte et års hårdt lazaretophold og et meget smertefulgt forløb i kølvandet, både på krop og sjæl.

Hans Peter Jensen, Lazaretophold 1915-16

Hans Peter Jensen på forsiden af kortet.

Bagsiden af kortet. Morfar på Lazarettet i Galicien. Det ligger i dag i Polen og Ukraine

Hans Peter Jensen

Forsiden af kortet som er sendt fra Sønderborg, den 4. marts 1916

På bagsiden har Hans Peter skrevet et kort fra Lazarettet i Sønderborg til sin mor og søster.
Den 4. marts 1916.

*Henriette Jensen. Danmark. Nordborg.
Storegade 43.*

Kære mor og søster.

Takker jer meget for jeres kære brev. Takker jer hermed x fotografi x mig ellers er alt ved det gamle. x x x hver dag x. Skriv gerne snart igen.

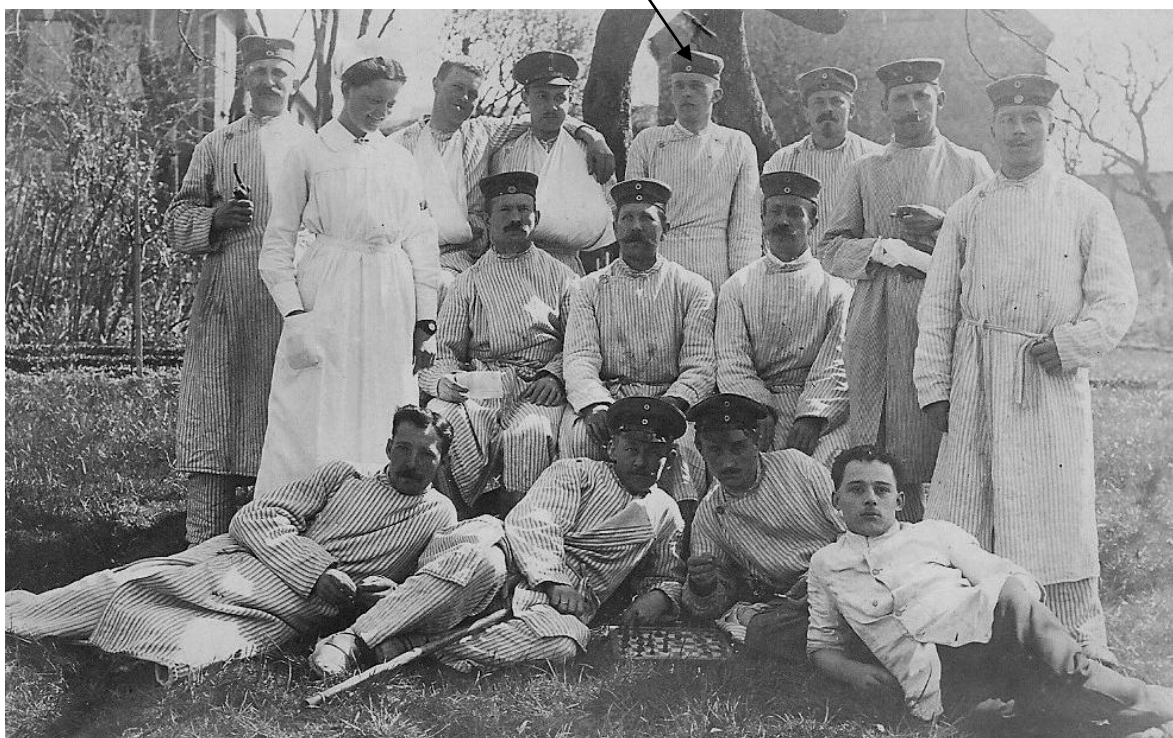
Med hilsen fra jeres søn og bror.

Hans.

Hans Peter Jensen

Hans Peter Jensen

Hans Peter Jensen

De sårede som var på Lazaret måtte arbejde, her ses de kløve brændet til opvarmningen.

Hans Peter modtog breve fra Indvalidenævnet, hvor de forlangte at han lod sig operere igen. Han var dog ikke indstillet på en operation, som det ses af nedenstående brev.

Invalidenævnet.
Telefon 621.
Sønderborg, den 16. 2. 1928.

Journal Nr. I. 5865.
(Bedes anført ved Besvarelser)
(15.2.27).

A n s v a r

Man skal herved meddele, at Nævnet har bestemt, at De i Henhold til Bestemmelsen i § 17 i "Lov Nr. 100 af 29.3.24 om Forsærgelse af militære Invalider og saadanne efterlæste i de sønderjydske Landdele" bør lade foretage en Operation af Deres Amputationsstump, saaledes som det ved Undersøgelsen den 19. f. Md. er tilraadet Dem af Herr Overlæge Ipsen, da en saadan Operation, som isvrigt ikke kan medføre Fare for Liv eller Værlighed, vil hidføre en Bedring af Deres Invaliditet.

Man skal udtrykkelig gøre Dem opmærksom paa, at dersom De ter at lade Dem operere eller lader nærværende Skrivelse ubesvaret, vil De ikke kunne paaregne fortsat Udbetaling af Invalidereenten.

Denne Afgørelse er retsgyldig, dersom De ikke inden 1 Maaned fra Dato har paaklaget den for Invalideraadet i København.

Klagen skal i saa Fald stilles til Rådet, men indsendes til Nævnet, som videre sender den med Sagens Akter til Invalideraadet.

P. F. V.
A. J. J. J.

Herr Hans Peter Jensen,
Barber,
Nordborg.

Invalidenævnet.
Telefon 621.
Sønderborg, den 22. 8. 1928.

Journal Nr. I. 3216.
(Bedes anført ved Besvarelser)
(24.8.28).

Blag

Under Henvisning til Nævnets Skrivelse af 16. 1. d. A. og Deres Samtale med Nævnets Overlæge vedrørende Deres Indlæggelse til Operation skal man herved anmode Dem om inden 28. i indeværende Maaned at ville meddele Nævnet, om De er villig til at underkaste Dem den foreslaaede Operation, og hvornaar De saa benest vil lade Dem indlægge.

P. F. V.
Koch
H. J. J.

Hr. Hans P. Jensen,
Barber,
Nordborg.

hæft

Hier Ruvansie. Nævnet Sønderborg
2 Kontor til Skrivelsen af 29. 8. 28 angående
en operation af min Amputationsstump.
Ifølge min Samtale med Hr. Overlæge & Overlæge
den 6. 2. 28. og jeg Rammes til den opfattelse
at Hr. Overlæge ikke ansaa en Operation
for saa usikkert, da Overlægen blandt andet
næstente sig, at jeg blev en rig Randør Rinde
for Leds af det.
Jeg blev 1916 fra Sønderborg af Skibby & Rinde
forlæng til Altona til Operation af Stumpen,
som ikke blev udført da min Stump var 2
6-7 cm lang. Røgen blev ikke udført operationen
for at det Rinde blev fare for at Rinde Rinde
blev stis.
Da jeg ved en operation ikke kan gøre mit Dem
igen, synes det ikke at operationen kan være
til nogen nytte. Da jeg nu med Altså & Fæst
kan udføre mit arbejde som Tønder, ikke en Operation
der vil blive det samme.
Minne O'Rammeske fortæller at der er ikke raadbar
at jeg kan lade en Metakulps.
Man sandt med min Løstelse forsvares og jeg vil
ikke en operation.
Hans P. Jensen

Invalidenævnet.
Telefon 621.
Sønderborg, den 14. 9. 1928.

Journal Nr. I. 3216.
(Bedes anført ved Besvarelser)

Blag

Nævnet skal herved meddele Dem, at da den af Deres Hentelidelse - Amputation af venstre Underben - medførte Erhvervsindskrænkning ved den foretagne Efterundersøgelse har vist sig at være uforandret, vil Deres Invalidereente indtil videre blive udbetalt med det hidtidige Beløb.

P. F. V.
Koch
H. J. J.

Hr.
Hans P. Jensen,
Barber,
Nordborg.

Udregning for månedlige indvalidepension

<p> <i>Grund</i> 4.85⁰⁰ 54⁰⁰ <hr/> 8.47 539 508 <hr/> 339 339 339 508 <hr/> 847 </p>	<p> 2.00 539 120 <hr/> 859.- 17.06 <hr/> 859 847 <hr/> 1706.- </p>
---	---

Hans Peter levede hele livet med en benproteche og det var ofte under ulidelige smerter at han udøvede sin frisørgerning. På trods af det, nåede han at fejre sit 50 års jubilæum som frisør i 1964.

Da Hans Peter var så svært såret med mén fra krigen, fik han et bevis som han kunne benytte til at få fortrinsret i visse sititationer.

Lorenz Rasmussen og Andreas Andresen May fortsætter med livet i behold i krigen.

Chermin des Dames den 4. november 1915.

- Det er regnvejrs over Chermin des Dames, stillingen er rolig, et enkelt geværskud høres i det fjerne og dæmpet harmonika musik klinger langt borte. Vi ligger på bakkekammen og har god udsigt over den franske etape. Den franske skyttegrav skal være nede ved foden af skråningen, jeg har ikke set den, det er strengt forbudt at kigge over randen af vort brystværn. Om natten har vi en forpost (Horchposten) længere nede ad skråningen.

Kl. 5 skal vi på lyttepost. Vi stiller os op i skyttegraven 4 mand. den ene er min gruppefører underofficer Meyer. En underofficer af det afløste regiment skal føre os derned. Vi dukker os mens vi går ned af løbegraven og holder fast i pælene og fletværket i gravens vægge. Bunden i graven er fedtet og vi glider hvert øjeblik. Et sted, hvor jeg har lidt udsigt over løbegravens rand, ser jeg noget lyne og gnistre, **jeg visker til Lorenz, som går lige bag ved mig: "Så du det?", "Det er stærkstrøm" visker han tilbage.** Et lille stykke længere fremme passerer vi gennem et sort hul, det er passagen under pigtråden og her er graven dækket til, for at pigtråden der er ladet med 2000 volt højspænding ikke skal hænge ned i graven. Det er døden at røre ved den. jeg ryster lidt i benene, da jeg kravler igennem.

Så sidder vi i lytteposten og kigger gennem en hulning i brystværnet, hvor vi forsigtigt har skubbet bøssen ind i og stirrer ud i mørket. Vi må ikke tale sammen og vi tør næsten ikke trække vejret, for der er kun 10 meter hen til den franske "Sappe", lige tilpas afstand til at kaste en håndgranat. Nå franskmanden lader nok være, for der er jo ikke længere fra os og over til ham end omvendt og vil han tage os til fange, kommer han nok mere stilfærdigt, men derfor lytter vi dobbelt anspændt.

Den 11. november 1915 forlod Andreas Andresen May kompagniet.

Derfor vides ikke noget om Lorenz Rasmussen de næste 8 måneder fra 11. november 1915 til 21. august 1916.

May skriver dog i et brev hjem til forældrene fra Mauregny **den 6. april 1916.**

Lorenz Rasmussen fra Sønderborg, som jo var her er kommen paa Lazaret for nogen tid siden.

Den 17. april 1916 skriver May i et brev: **Lorenz Rasmussens Fader boer i Sønderborg. Lorenz er for nogen tid siden kommen paa Lazaret og jeg har ikke hørt fra ham siden.**

Andreas A. May vender først tilbage til regimentet den 21. august 1916. Han skriver, da lå 5. kompagni netop forude og jeg måtte straks om aftenen ind i skyttegraven.

Den 22. august 1916 skriver May:

Kjære Forældre! Lykkelig ankommen i Skyttegraven. **Lorenz Rasmussen fra Sønderborg har jeg truffet i god behold.** Stillingen er helt rolig. Mener om en tre Ugerstid at komme paa Orlov, naar alt gaar vel. Hjærtelig Hilsen fra Eders Andreas.

Den 23. august 1916 skriver May: Kjære Forældre! Meddelte Eder, at jeg atter er kommen til mit gamle Komp. Grunden var den, at Depotet maatte afgive hele mandskabet, kun Officerer og Underofficerer blev i Depotet. De fleste af mine Bekjente her er forsvundne.

Lorenz Rasmussen fra Sønderborg er her endnu. Mener at vi kommer med den første Transport, der gaar på Orlov. Russen har givet sig til Ro i den sidste Tid. I skal ikke sende for mange Pakker for det første. Forhaabentlig om en 14 Dage kommer jeg.

Volhynien, den 27. september 1916 skriver Andreas dette brev hjem til sine forældre. -----
Vi ligger omtrent 3 km østlig for Adamowka.

Den 4. september 1916 kom vi i reserve i skoven i nærheden af bataljonsstaben. **I 14 dage fra den 9. september til den 27. september var Lorenz og jeg hjemme på orlov.**

Billedet er taget da Andreas og Lorenz gik på orlov.

Rejsen hjem på orlov i 1916

Den 9. september 1916 om eftermiddagen kl. 3 forlod jeg, sammen med **Lorenz Rasmussen fra Sønderborg, reservestillingen i skoven syd for Simowka** og kl. 7 aften gik toget fra banegården Makkowize.

Dagen efter kom vi af med lusene i Brest Litowsk og så fór vi med iltog over Warschau til den polsk-tyske grænse, her måtte vi skifte tog og fremvise vores pas. Kl. 6 om morgenen den 11. september var vi i Berlin. Herfra gik rejsen så til henholdsvis Guderup og Sønderborg. De nød begge ferien udenfor krigens rædsler og farer og ikke mindst utøj.

Den 27. september 1916 om morgenen rejste jeg, igen sammen med **Lorenz**, samme vej tilbage og ankom til kompagniet den **28. september** om aftenen.

En uges tid derefter kom vi atter i reserve og **den 16. oktober 1916** igen i skyttegraven.

Den 12., 13. og 14. oktober bar vi gasflasker, de vejede 40 kg, fra lastbilen, som holdt oppe ved skovhjørnet, gennem løbegravene og ud til 1. linie. Mellem hvert brystværn ligger nu ca. 50 gasflasker, som er forbundet med rør og slanger - og nu til morgen er vinden gunstig. Kl. 3 lød signalet og om lidt har gassen dræbt alt levende og russerne, der ligger derovre bagved engen i skovkanten og lurer på os. Så kan vi uden risiko løbe bagefter gasskyen og indtage fjendens stillinger

Alt stod parat og snart var gasskyen drevet ind over vort pigtrådshegn. En tæt hvid tåge drev over mod russernes stilling. Mit kompagni havde allerede sneget sig gennem pigtråden og gik springvis frem i tågen. Alt var hidtil foregået i dybeste stilhed, kun enkelte skud i ny og næ havde løsnet sig, som sædvanligt, men nu kom der pludselig liv i frontlydene. Radadadada, psst, psst, psst. Russerne havde opdaget foretagendet, maskingeværerne begyndte at skratte og lyskugler advarede artilleriet og pludselig var det hele et helvede. Den ene granat, shrapnel og mine efter den anden gik ned omkring mig. Jeg kastede mig på langs ned i gravens bund og stak næsen i jorden. jeg var helt alene, der var jo mindst 50 m til den næste post, alle de andre kammerater var jo ude i ingenmandsland, for jeg kunne ikke tænke mig at de var kommet helt over i fjendens skyttegrav. Ved at skule op kunne jeg se, at der var gået en fuldtræffer ned i skulderværnet og jævnet det ud i et med graven.

Jeg dristede mig til at rejse mig halvt op, men i det samme lød der et mægtigt brag og en regn af jordmasser væltede ned over mig. jeg lå atter på maven, men nu blev det mig for uldent og i et spring var jeg henne ved næste skulderværn og lå atter her på maven -- endnu et par spring og et par skulderværn, og her traf jeg på min nabo i vagtkæden, Kühling, det var en brav kammerat og fader til en flok børn derhjemme i Oldenburg. Han havde også fået lov til at blive i graven som vagt. "Hvordan det mon går vore kammerater derude" siger jeg. "jeg har set nogle letsårede løbe tilbage" svarer han "men mange af dem får vi sikkert ikke at se mere". Det begyndte at blive lyst og artilleriilden stilnede lidt af, men til gengæld skød russerne nu med maskingeværer. Vi kiggede forsigtigt over brystværnet og herfra så vi vores kammerater komme kravlende tilbage. En snes stykker kom ind i graven til os, nogle var sårede og gik straks videre tilbage. Nu var det helt lyst og resten måtte blive ude i ingenmandsland. Vi kunne se en hist og her liggende i det lange græs, arbejdende på at grave sig ned i jorden. Det var umuligt at gå tilbage til graven nu, de måtte derfor indrette dem på at blive liggende hele dagen. Hen på eftermiddagen kom endnu et par stykker.

De havde tomme for tomme skubbet og presset kroppen frem, idet de havde boret støvlesnuden ned i jorden og så presset kroppen frem, indtil de kunne gøre det sidste spring ned i graven til os. Af min gruppe var der hidtil kommet en tilbage, han var såret og skyndte sig straks videre tilbage. Så snart det begyndte at mørkne kom resten tilbage, d v s. de der kunne, nogle og tyve blev liggende derude, deriblandt 5 af min gruppe. Om natten og de følgende nætter hentede vi dem og bar dem tilbage til lastbiler der kørte dem til begravelsespladsen.

Den 6. november 1916 blev vi afløst af regiment 256.

Den 9. november kom vi på jernbanen ved en lille station i nærheden af byen **Kowe**.

Den 11. november 1916 blev vi afluset i Alexandrowo.

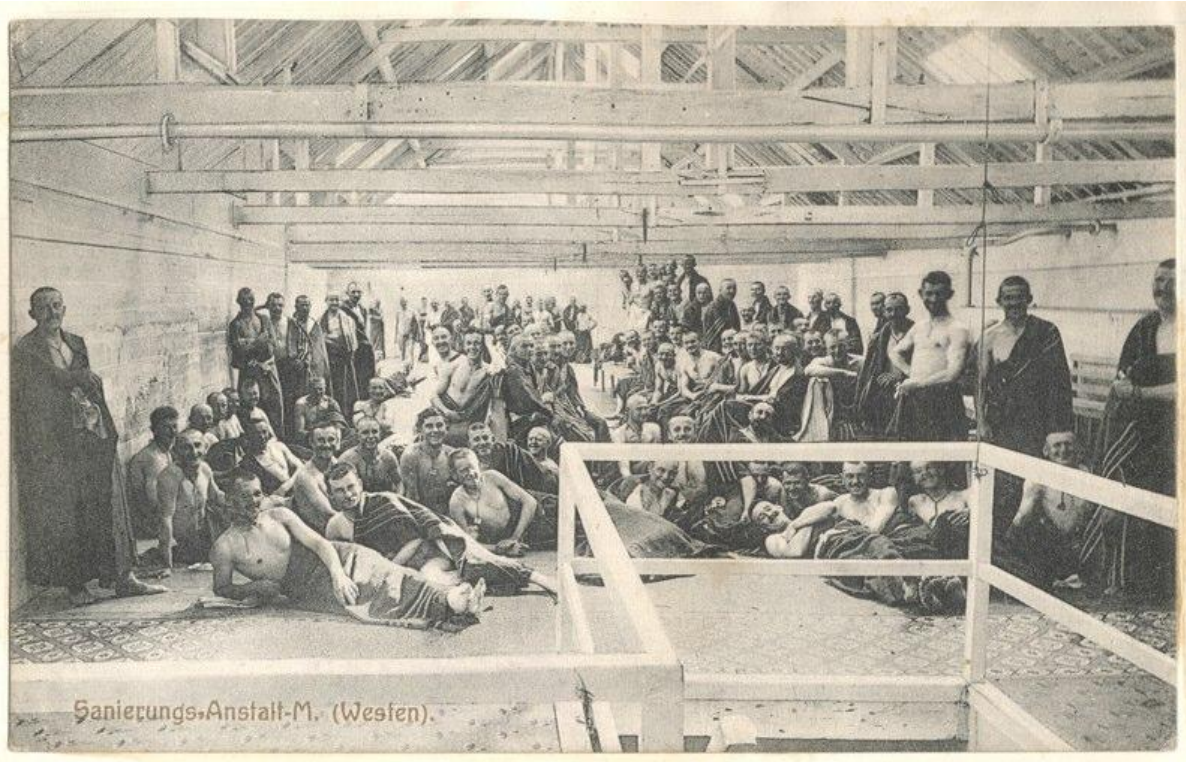

Foto af aflusningsanstalt.

Ripont den 6. november til den 11. marts 1916-17

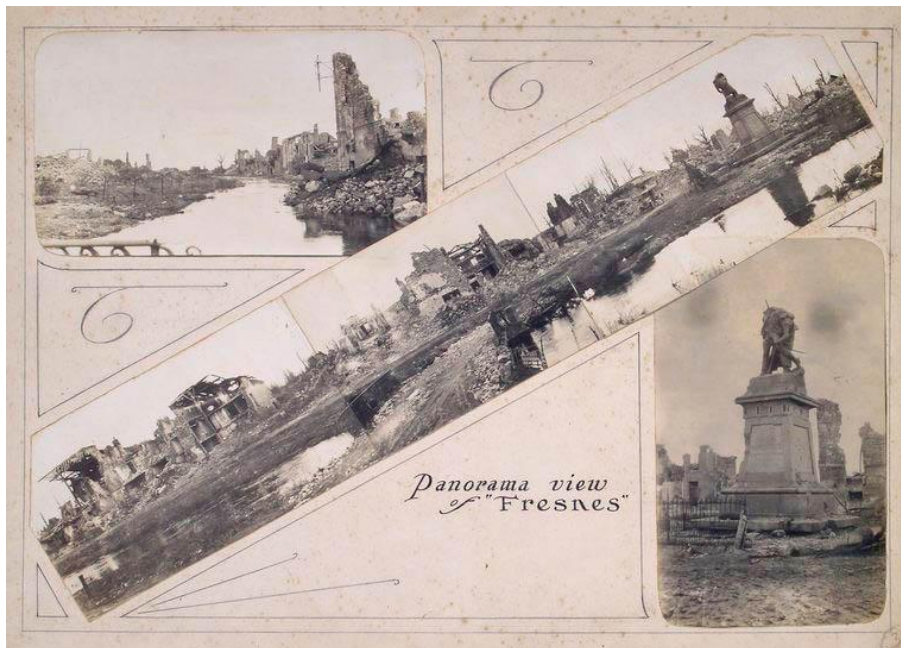
14. november 1916 var vi i Martigny og marcherede samme dag til La Hérie. Fra den 22. til den 28. november var vi her på øvelsespladsen ved Sisanne, men kom derefter tilbage til La Hérie. Vi havde strenge dage med eksercits og sløjt med mad.

Den 21. december 1916 brød vi op fra la Hérie og kom med toget til Verdun afsnittet - til Quincy, hvortil vi ankom om morgenen den 22. Vor afrejse fra la Hérie skete lidt pludseligt, det syntes vi da, for vi havde allerede begyndt at føle os hjemme der. Vi havde et ganske godt kvarter. Selv om tjenesten var streng, så havde vi dog andre goder der. Vi kunne vaske os regelmæssigt, få kogt og vasket undertøjet og holde os fri fra lus. Det havde jo stor værdi for os.

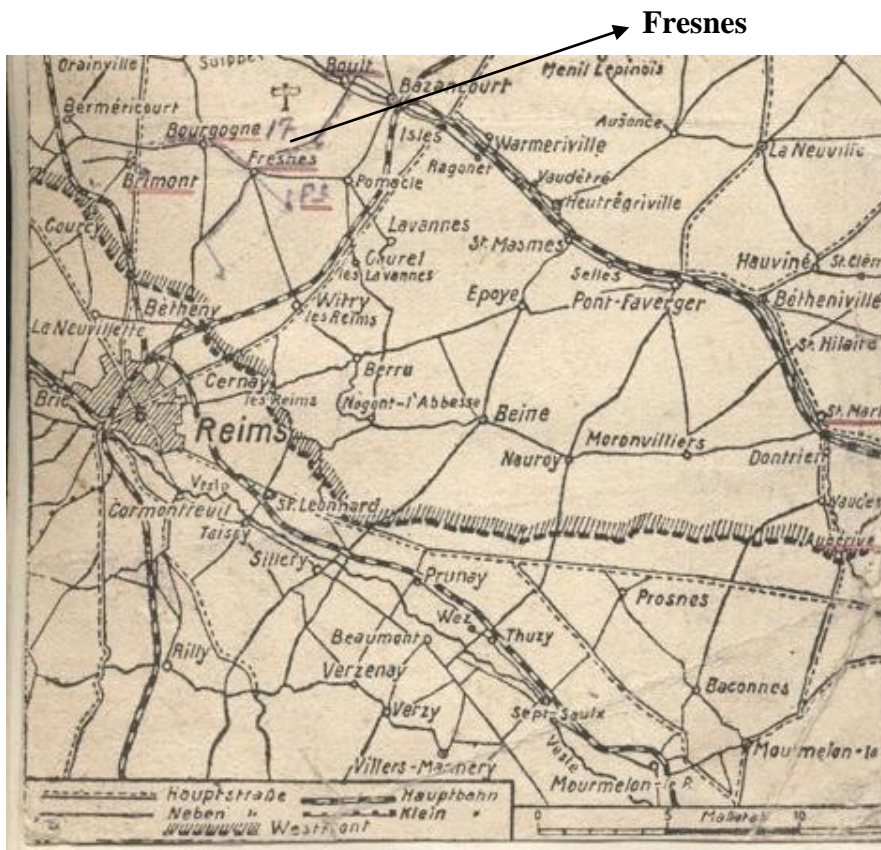
Afrejsten skete så pludseligt, at uddelingen af fourage måtte udsættes til efter jernbane rejsen. Her fik vi også vores tre dages ration. Rationen kunne udmærket fortæres på en dag, men den måtte trækkes lidt. En dag lå vi her, så atter med jernbanen. Farten endte i Saulces Montclin, hvor vi ankom den 24. december hen imod aften. Som man kan forstå, så bevirkede denne omflakken, at fourageuddelingen var meget uregelmæssig og denne gang var det meget skæbnesvangert, da det var selve juleaften der stod for døren. Vi gennemsøgte hele egnen, men der var intet spiseligt at opdrive. Posten udeblev også, så de os tiltænkte julepakker kom for sent. Juledagseftermiddag fik vi endelig vores endelig vores forplejning. Regimentet drog nogle dage senere på skanse arbejde ved fronten.

Fresnes den 12.3.1917 skriver May: Vi ligger nu overfor Reims. Kompagnierne arbejder, men vi har endnu ingen Beskæftigelse, men det kommer nok med Tiden. Her er det temmelig roligt. Jeg har igaar truffet et Par Kammerater fra Aabenraa, som endnu er ved Regimentet, **med Lorenz Rasmussen talte jeg ogsaa.**

Fresnes d. 28.3.1917 skriver May: Har idag Regn her og behövede egentlig ikke til övelse idag, men vi fik besked, at vi dog skulle komme. Vi traskede saa derhen, men naturligvis forgjæves. **Lorenz Rasmussen er ogsaa her i Fresnes jeg skulde hilse fra ham igjen, han har for det meste et arbeidskommando, da han jo er Snedker.**

Feldkort fra Fresnes, her ses tydelig de ødelæggelser som byerne blev ramt af.

Den 25.april 1917, skriver May: Vi har nu hver Dag godt Veier, saa man kan vel nu regne med at Foraaret har taget sin begyndelse. Vi gaar en af de første Dage forud igjen, men her er nu helt roligt. 5. Komp. har tabt ca. 100 Mand de sidste Dage, men Halvdelen er kommet i Fangenskab, kun en halv Snes Døde. **Lorenz Rasmussen er endnu i Behold.**

I Felten den 14.august 1917, skriver May: Det har de sidste Dage regnet her. Ved tørt Veier kan man nok gaa skraat op af bjerget, men i denne Tid maa man benytte de indbyggede Trapper. **Lorenz Rasmussen ligger ogsaa her paa Bjerget, et Quater herfra. Vi haaber denne Gang atter, at komme sammen paa Orlov, hvilket denne Gang ikke er saa let, da der kun kjører 2 Mand ad Gangen, hver tredie Dag.**

Feltlazaret den 5.april 1918, skriver May: Kan meddele Eder at jeg er let saaret, Streifskud i Benet, men det hindrede mig ikke i, at løbe bort fra Kamppladsen, altsaa ingen Foruroligelse. Ny Adresse sender jeg senere. **Lorenz Rasmussen bleven saaret, ogsaa let, i [der mangler noget af brevet]**

I Felten den 9.juli 1918, May skriver: Vi er nu igaar Eftermiddag kommet paa Station og befinder os meget vel. Vi har her en storartet Station. Bombesikker er den nu ikke, men her er jo heller ingen Krig. Vi ligger næsten paa Grænsen, maaske 10-20 meter inde paa fransk Grund. Forpleiningen henter vi ovre i Tyskland, maaske 10 min herfra i Byen Schenris [fransk:Xanrey]. Der kjører 4-5 Mand paa Orlov hver Uge og naar det saadan bliver ved er jeg paa Tour om 3 Uger. **Lorenz Rasmussen kommer ogsaa nok ved samme Tid, han ligger forresten her i Byen, hvor vi henter vor Mad.**

May er ved signalgruppen. Derfor vides ikke meget om hvor Lorenz befandt sig fra 24. december 1917 til 18. december 1918. May nævner dog ofte efterretninger om Lorenz.

Den 18.december 1918, skriver May: Endelig fik jeg lov til at rejse hjem. Regimentkommandøren ville ellers have hele regimentet med hjem til Oldenburg, men efter lang tids forhandling fik jeg ham endelig til at give ordre til at udlevere mig mine papirer. **Lorenz Rasmussen stod vagt på banegården i Marburg, da mit tog kørte nordpå.**

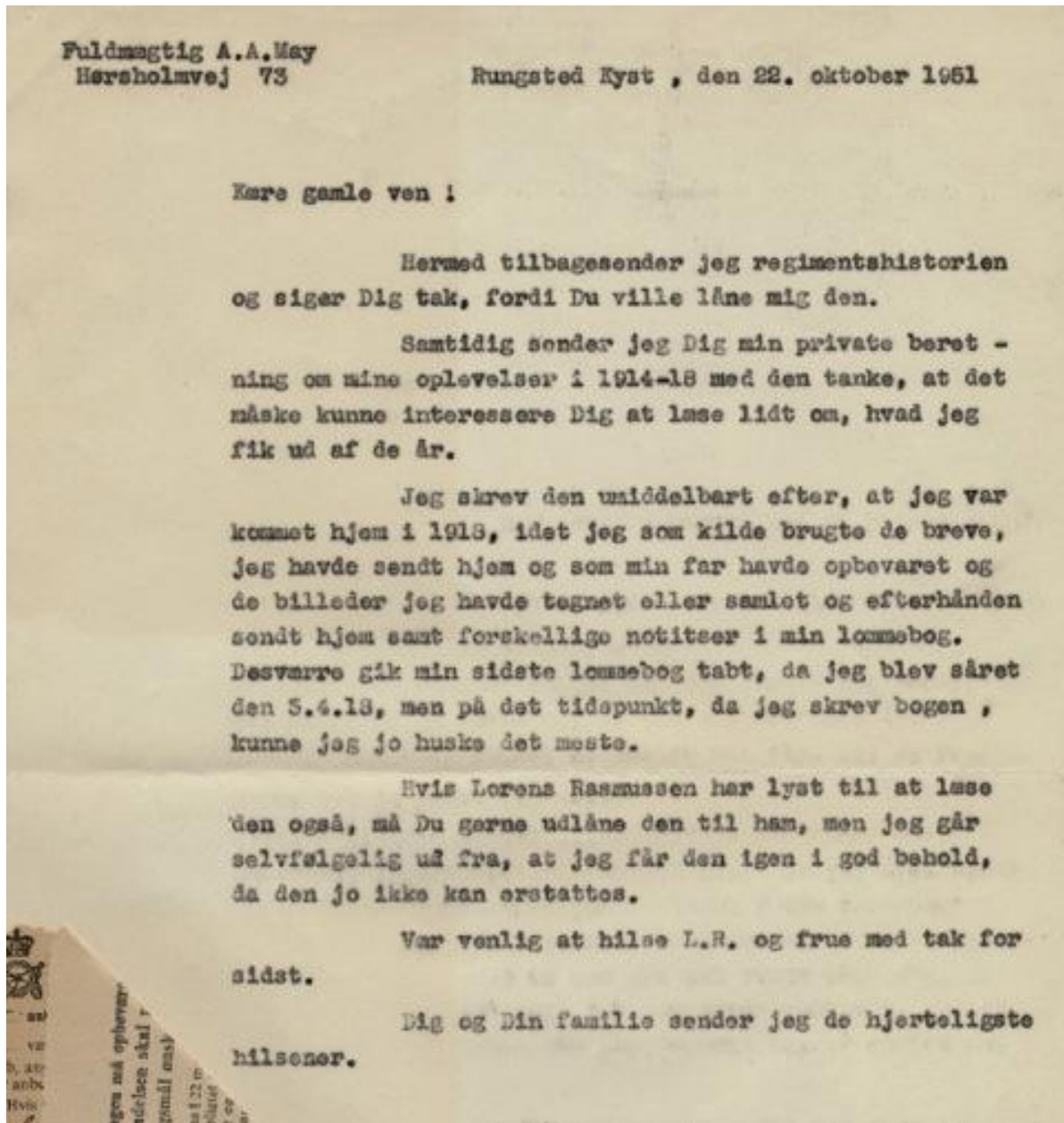
Krigen og kampen mod døden er endt, nu begynder kampen for livet!

Som Andreas A. May så smukt afsluttede sin beretning fra 1. verdenskrig med.

Den 22. oktober 1951 sender Andreas A. May sin beretning om krigens forløb til Hans Peter Jensen i Nordborg. Sønnen Hans Adolf fortalte senere, at hans far blev meget bevæget og han græd da han læste den. Det var første gang Hans Adolf så en reaktion på krigens rædsler fra hans far. Hans Peter nægtede sønnen lov til at læse materialet.

Brevet som Andreas Andresen May skriver til Hans Peter Jensen den 22. oktober 1951.

Som man også kan læse i brevet, havde de 3 kontakt til hinanden efter 1. verdenskrig. May skriver i brevet en tak for sidste til Lorenz Rasmussen og Therese.

Da Andreas A. May flytter fra Sjælland til Als, er det Nystadens Flytteforretning der forestår flytningen.

Filmen: "Intet nyt fra Vestfronten" giver et fantastisk indblik i hvad det var soldaterne måtte gennemleve under 1. verdenskrig.

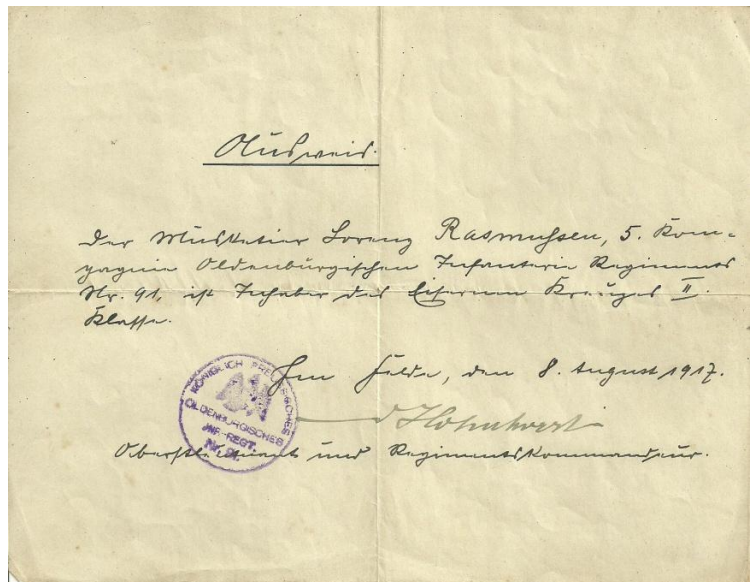
Lorenz egen historie fortalt gennem de papirer og dokumenter som han havde gemt.

Collage med de ting fra 1. verdenskrig som familien fandt ved Lorenz's død.

Legitimationskort fra 1944.

Den 8. august 1917

Lorenz blev lettere såret et par gang under krigen.

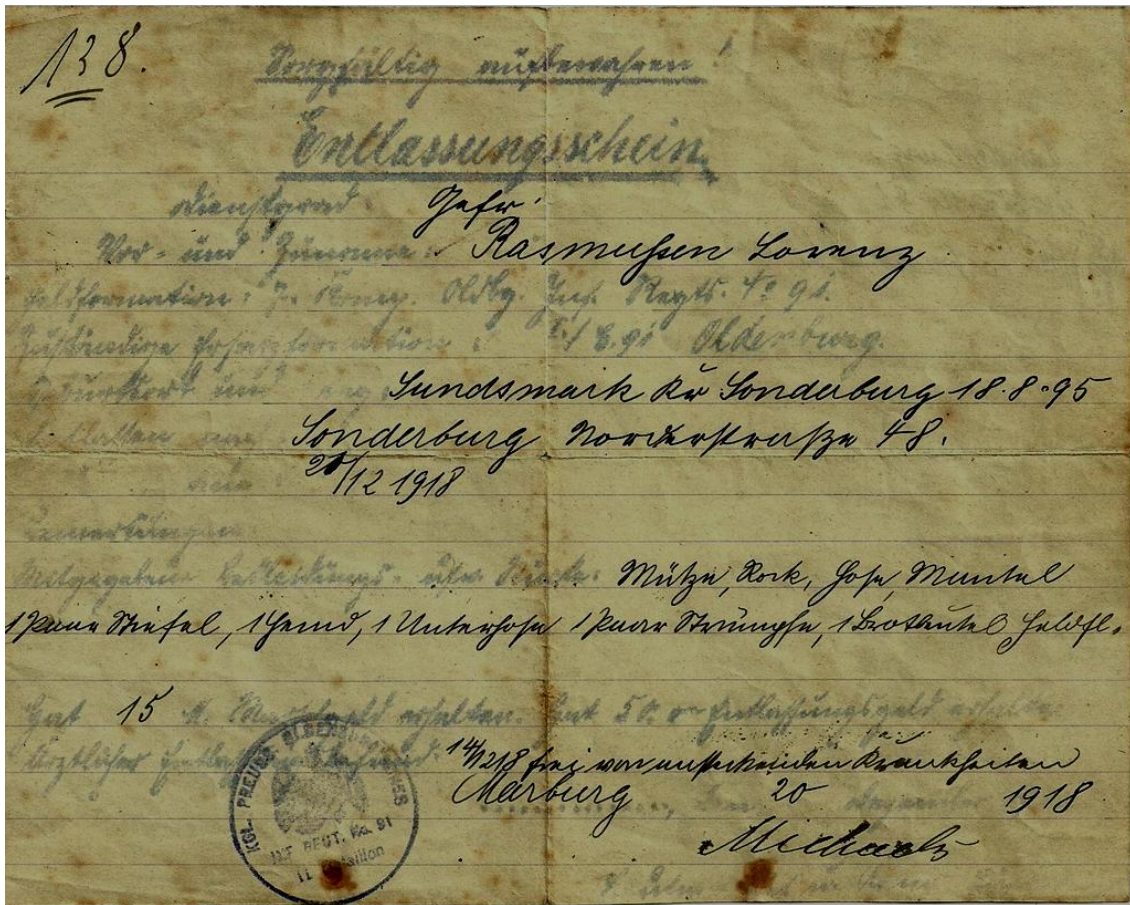
Det ses ud fra dokumentet her under, at han tildeles medaljen for sårede den 30. maj 1918.

En dag, da soldaterne lå under beskydning i skyttegraven, kaldte en kammerat på ham, Lorenz kunne ikke høre hvad der blev råbt, men han vendte hovedet i retningen af lyden, det blev Lorenz held og redning, for sekunder efter kom en kugle flyvende, den ramte og tog et lille stykke af hans øreflip. Havde kammeraten ikke kaldt på ham, ville den have ramt ham midt i panden.

Medaljen som han fik tildelt efter han var såret

Lorenz blev hjemsendt som Gefreiter - underkoporal ved Infanteriet fra Marburg, den 20. december 1918.

Lorenz Rasmussens frigivelsespapir fra den tyske hær.

Lorenz måtte gennemleve det helvede det må have været at deltage i 1. verdenskrig, fra 1915 til slutningen af 1. verdenskrig i 1918.

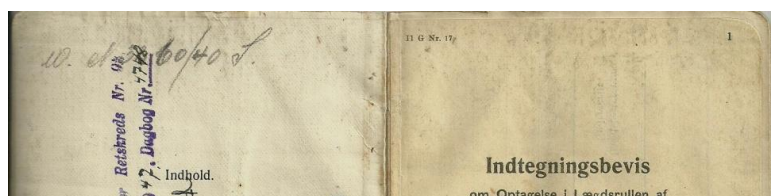
Man kan undre sig over, hvordan det var muligt for krigsdeltagerne at vende tilbage til et normalt liv oven på de grufulde oplevelser de måtte igennem i en ofte meget ung alder.

Der har ikke været talt meget om 1. verdenskrig i de sønderjyske familier. Krigens rædsler har været omgæret med meget tavshed, ganske få fik lov til at høre om deres oplevelser. En af kilderne til en flig af de hændelser de gennemlevede løftes i DSK's årbøgerne, som blev udgivet fra 1941 til 1971.

Lorenz's Feldgesangbuch für die Evangelischen Mannschaften des heeres, som han havde med under hele 1. verdenskrig. Udgivet i Berlin 1897

Lorenz Rasmussens soldaterbog.

2. 12 19 27 anmeldt at bo: *Præstegaarde 10. Sønderborg*

1 19 anmeldt at bo: _____

1 19 anmeldt at bo: _____

1 19 anmeldt at bo: _____

1 19 anmeldt at bo: _____

Lægdsrullebetegnelse.
Naar og hvor optaget i Rullen.

Aar	Maaned	Dag	Udkrivningskreds	Længd	Bogstav	Nr.	Lægdebestyrerens Underskrift
1920	11	17	7	177	J	248	<i>C. Jensen</i>

10

Stam- og Forplejnings-

I. Nummer

	fra	ved	fra	til
Mønt <i>uanset</i>	18' Batts			
Befalingsmandslev.....	Landstormskomp.			
Underkorporal.....				
Korporal, Underlæge, Underdyrlæge.....				
Kornet, Forplejningsasst. Sergent.....				
Oversergent.....				
Stabssergent.....				
Sekondløjtnant, Reservemænd, Reservelæge, Reservedyrlæge.....				

Livsstilling: *Smøker*

Talbetegnelse efter almindelige Tjenestebestemmelser.....

Vedtegning angaaende Anvendelighed til forskellig Tjeneste.

De vil ved Mobilisering faa Kommando i den danske Hær, saa vidt muligt svarende til den Grad, De har opnaaet i den krigsførende Magts Hær.

oplysninger. Kompagni *54¹¹* Nummer *54¹¹* Eskadron *1891* Fødselsaar *1891*

Til Tjeneste			Forplejet		
ved	fra	til	ved	med Lønning til	med Brød (Fuldkost til)

Højde: _____ Haar: _____

Vægt: _____ Øjne: _____

Særlige Kendetegn: _____

Andre Vedtegninger (dog ikke Straffe).

Mødt til Tjeneste i den *1. 5. 1915* Hær den *11. 5. 1915*

Deltaget i Verdenskrigen i *1914* fra *11. 5. 1915* til *11. 11. 1918*

Hjemsendt den *18. 11. 18*

Opnaaet Grad i den *1. 11. 18* Hær ved *Landst. (Afdeling)*

Oluf Jensen

23

Nærværende Mødebefaling er udfærdiget den / 10

Mødebefaling
i Tilfælde af Mobilisering
for

hjemsendt *uanset* Nr. *544/1891*

Lorenz Rasmussen
(Stabschef)

ved **18' Batts. 7 Landstormskomp.**
(Stansafdeling, Underafdeling)

fra den / 19 ved _____ (Stansafdeling, Underafdeling)

De skal, hvad enten det er Nat eller Dag, uopholdelig møde **Sønderborg**

i **18' Batts. 7 Landstormskomp.**

Denne Befaling gælder først fra den /

Indtil da skal De møde i _____

ved _____

Der gaar Særtog (Særskib)

Mads Smith

Vend om!

Naar en ny Mødebefaling skal indsendes, fjernes hessamerde Mødebefaling, og den nye Mødebefaling indledes paa denne Strimmel.

Da Hitler kom til magten i Tyskland fik danske sønderjyder tildelt "Erenkreutz für Frontkämfer". Im Namen des Führers und Reichskanzlers, fra det Tyske Konsulat i Åbenrå. Lorenz fik sit den 2. september 1935.

Det var en torn i mange Sønderjyders øjne, for ikke mange havde frivilligt tjent Tyskland i 1. verdenskrig. Derfor har der heller ikke været talt meget om det i familien.

Det var da også først efter Lorenz død, at familien fik jernkorset at se, han var en af Sønderjyderne som beholdt det, mange nægtede simpelthen at modtage det.

Hans Peter Jensen fra Nordborg var en af dem.

Im Namen des Führers und Reichskanzlers

Dem Tischler Lorenz Rasmussen
in Sonderburg,

ist auf Grund der Verordnung vom 13. Juli 1934 zur Erinnerung an
den Weltkrieg 1914/1918 das von dem Reichspräsidenten Generalfeld-
marschall von Hindenburg gestiftete

Ehrenkreuz für Frontkämpfer

verliehen worden.

Apenrade, den 2. September 1935.

Der Deutsche Konsul.

Nr. A.976 /35.

G. J. J. J.

Brevet som fulgte med da Lorenz Rasmussen fik "Ehrenkreuz Für Frontkämpfer"

De 3 medaljer som Lorenz Rasmussen modtog for sin deltagelse i 1. verdenskrig.

Det vides ikke om Lorenz også var under Hauptmann Martin Von Raumer's kommando, men han har gemt nogle aviser som soldaterne fik udleveret. Martin von Raumer, Hauptmann und Bataillonsführer im Oldenburgischen Infanterie-Regiment Nr. 91: Født den 11. november 1874 zu Liegnitz, falden den 2. juli 1916 bei Zatuwie in Wolhynien.

Oldenburger Sonntagsblatt.

Kirchlicher Anzeiger für Stadt und Land Oldenburg.

Nr. 31. Oldenburg, 29. Juli 1916. 63. Jahrg.

Hauptmann von Raumer †
 Gefallen am 2. Juli 1916.
 In Kampf und Not gleich Christ wie Krieger,
 Nie folgten Aerger ihm und Spott,
 In Herz und Hand ein Held und Sieger —
 Wer von ihm sprach, sprach auch von Gott!
 („Nachrichten für Stadt u. Land.“) Adolf Diekmann.

Ein Nachruf aus dem Felde.

Am Sonntagabend, dem 2. Juli, fiel Hauptmann Martin v. Raumer, seinen Kompagnien weit voranströmend, 100 Meter vor der russischen Stellung, beim Sturmangriff auf 3. Er starb in den Armen seines Bataillonsarztes W., der ihm, nichtachtend der feindlichen Kugeln, sofort nachgeeilt war. Am Abend des folgenden Tages hielten wir im Walde, nahe dem Waldwärterhaus, eine schlichte Trauerfeier unter dem Krachen der im Walde ringsum plahenden Schrapnells an dem mit Eichenkränzen geschmückten Sarge ab, der dann in der Nacht nach dem etwa 60 km rückwärts gelegenen R. gebracht wurde, um dort auf dem Friedhof beigelegt und, wenn es der Wunsch der betagten Mutter sein sollte, von da in die schlesische Heimat überführt zu werden.

„Hauptmann v. Raumer ist gefallen.“ Ein Melde-reiter überbrachte mir in der Frühe des Montags diese schmerzliche Kunde. Ich mußte einen Augenblick für mich allein sein, ließ meine Verwundeten, ging über Wiesen und Kornfelder und setzte mich unter ein hohes, verwittertes Holzkreuz. Hier, unter dem Kreuz, war der Ort, über Hauptmann v. Raumer nachzusinnen. Was wir, die wir ihm nahestanden, bis hin zum letzten Mann seines Bataillons, an ihm verloren haben, läßt sich nicht mit wenigen Worten sagen. Er war ein hervorragend tapferer Offizier, ein gläubiger Christ, ein bescheidenen Mensch. Das Regiment verliert in ihm einen seiner besten,

seinen Söhne. Gerade am 2. Juli, dem Tag seines Todes, führte sich der Tag, an dem er mit seinem Bataillon den Brückenübergang über den Bor erzwang. Furcht kannte er nicht, außer der einen, die ihm ein starkes Herzensbedürfnis war, der Gottesfurcht. Kam der Befehl zum Sturmangriff, dann gabs für ihn kein Zaudern, keine Schonung. Das „Du sollst“ war ihm auch im tobdringenden Feuer das Selbstverständlichste auf der Welt. Mancher wird sich wohl einmal die Frage vorgelegt haben: Woher diese Todesverachtung? Ich glaube die Antwort geben zu können: Er war ein gläubiger Christ.

Sein großer, starker Glaube, um den ihn mancher beneidet hat, gab ihm das Gefühl eines völligen Geborgenseins in Gottes Hand. Es war kurz vor unserer Abreise nach dem Osten. Wir saßen in seinem Quartier und sprachen über das, was uns bevorstand. Und als da einige Stimmen der Verzagttheit laut wurden, schob er mir schweigend ein Blatt hin, das er bisher still betrachtet hatte, und wies mit dem Finger auf eine Stelle. Ich las die Worte: „Fürchte dich nicht, glaube nur.“ Und dabei sah er mich fröhlich lächelnd an. Dieser Glaube war das Geheimnis seiner Todesverachtung. „Es kann mit nichts geschehen, als was er hat ersehen und was mir heilsam ist.“ Wohl achtete er auch der Anderen religiöse Meinung, aber unerbittlich hielt er an dem fest, was ihm persönlich tiefste und heiligste Ueberzeugung geworden war, die er restlos aus der heiligen Schrift geschöpft hatte. Er kannte nur Christum und die Erlösung durch sein Blut. Christus war ihm alles, er selber sich nichts.

Daraus leitet sich die große Bescheidenheit her, die ihn in seltenem Maße auszeichnete. Wolte man ihm danken, so wehrte er ab, wurde er geehrt, so wies er es lächelnd von sich. Diese Bescheidenheit war echt und tief. Würde er, daß ich diese Zeilen über ihn schreibe, so würde er nach oben zeigen und sagen: Nicht mir, sondern Gott allein die Ehre.

Dieses selten schöne und reiche Menschenwesen hat

num der Tod, dieser bewußte Zerstörer so vieler Werte, vernichtet. Lassen wir uns aber von unserm teuren Toten den Weg zeigen. Ihm war die Nachtseite des Todes längst zur Lichtseite, das Nein des Todes zum Ja des Lebens geworden. Der Tod ist verschlungen in den Sieg! So wissen wir, wo wir jetzt unseren Helden zu suchen haben. Sein täglich Gebet war nicht, daß er lebend heimgelöhren, sondern, wenn er falle, daß er selig sterben möge. So hat er gebetet, als wir uns vor einigen Wochen, zu Beginn der Kämpfe, in einer Strohscheune schlafen legten. Und als ich ihn nun auf der Verwundetentrage wieder sah und den Mantel zurückschlug, da lag noch auf dem leicht zur Seite geneigten Antlitz das leise Lächeln eines seligen Menschen.

In der Abendstunde des Montags, vom Schmerz gepackt, reichten wir unserm lieben Raumer noch einmal im Geiste die Hand. Es konnte nicht anders sein, als aus dem Gefühl eines unauslöschlichen Dankes für das glänzende Vorbild der Tapferkeit, der Frömmigkeit, der Bescheidenheit, das er uns gegeben und das wir nie vergessen können, des Dankes auch gegen Gott, der uns diesen seltenen Menschen geschenkt hat. Er war unser und er bleibt unser, denn

Was wir bergen
In den Särgen,
In der Erde bleibt
Was wir lieben
Ist geblieben,
Bleibt in Ewigkeit.
Boflor Schütte,
Co. Feldgeistlicher.

Ein Nachruf aus der Heimat.

Ach, daß ich Wasser genug hätte in meinem Haupte, und meine Augen Tränenquellen wären, daß ich Tag und Nacht beweinen möchte die Erschlagenen in meinem Volk.

Ser. 8, 23.

Die erschütternde Nachricht von v. Raumers Heldentod löste eine Stimmung in mir aus, wie

sie der Prophet in den obigen Worten so ergreifend zum Ausdruck bringt. Was ist es doch für ein herzzerreißender Jammer, der uns packt, wenn wir an alle die Erschlagenen in unserem Volke denken, an alle die tüchtigen Männer und hoffnungsvollen Jünglinge, die dieser furchtbare Krieg dahingerafft hat und noch dahintrassen wird. — Und nun auch v. Raumer, dieser „Ritter ohne Furcht und Tadel“, von dem seine Leute sagten: „Für den ist keine Kugel gegossen.“ — Nun ist auch er gefallen. — Aber gerade an seinem Grabe muß die Trauer verstummen, und wenn wir seiner gedenken, müssen wir unser Herz auf einen ganz andern Ton stimmen, denn — „Er war so anders als die andern!“ — — Das müssen alle beständigen, seine Freunde, seine Vorgesetzten, seine Kameraden, seine Unter-

gebenen, oder sagen wir lieber seine „Kinder“, denn er sorgte für seine Soldaten, wie ein Vater, und sie hingen an ihm, wie an einem Vater, denn — „Erst kamen seine Leute, dann kam sein Burche, dann kam sein Pferd und zuletzt kam er.“ —

„Er war so anders als die andern.“ Er war ein Christ in des Wortes tiefster und umfassendster Bedeutung. — Christus war sein Leben und darum war Sterben sein Gewinn. — Darum ziemt es sich gar nicht, um ihn eine Totenklaage zu erheben, denn er hatte Christum erfahren als den lebendigen Lebensfürsten. Darum konnte er immer so leuchtenden Auges von seinem „herrlichen Heiland“ reden, darum war er ein so unerschrockener Held und Führer im Kampf, denn er hatte sein Leben ganz in seines Herrn Hand gegeben und wußte: „Leben wir, so leben wir dem Herrn; sterben wir, so sterben wir dem Herrn. Darum wir leben oder sterben, so sind wir des Herrn.“ —

So ist ihm der Tod der Eingang in das Leben geworden, und wir wollen ihm die Seligkeit bei Jesu im Licht gönnen, nach der er sich hier so geseht hat. Aber wir wollen seiner dankbar gedenken und vor allem Gott die Ehre geben für den reichen Segen, den er uns durch diesen vortrefflichen Mann geschenkt hat. — Scherzend vielleicht auch hier und da mit einem Anflug von Spott — denn „Er war so anders als die andern“, nannte man ihn den „heiligen Martin.“

Schiller hat recht, wenn er sagt: „Hoher Sinn liegt oft im kindlichen Spiel,“ und wie oft liegt in einer in Scherz oder Spott hingeworfenen leichten Bemerkung ein so tiefer Sinn, daß man ihn erst nach und nach ergündet. — So hier, — denn nicht besser kann man den teuern v. Raumer charakterisieren, als wenn man ihn vergleicht, mit dem „Muster aller Tugenden“, dem großen Heiligen des Mittel-

Hauptmann von Raumer †

alters: Martin von Tours. —

v. R. war eine wahrhaft geheiligte Persönlichkeit. — Mit seinem ganzen Sein und Wesen in Gottes Wort wurzelnd war es ihm innerstes Bedürfnis, sein Leben nach ihm zu gestalten. Und weil er in dem Worte seines Gottes das Glück seines Lebens gefunden hatte, war es ihm solches Herzensanliegen, sich je mehr und mehr hinein zu vertiefen und es auch andern mitzuteilen. Daher seine eifrige Beteiligung an Bibelstunden und sein rühmliches Mühen in der Verteilung religiöser Schriften und Blätter, die er persönlich in tausenden von Exemplaren unter die Leute brachte, in unerschütterlichem Vertrauen auf die Verheißung: „Mein Wort soll nicht leer zurückkommen.“ — Und diese Arbeit trug er auf betendem

Herzen, in seinem Gebetsleben lagen die Wurzeln seiner Kraft. —

Aber nicht nur in dieser Hinsicht glich er Martin von Tours, er war auch, wie er, ein tapferer Krieger, ein überaus mildtätiger, barmherziger Mann, ausgezeichnet durch große Demut und Bescheidenheit.

Von seiner Kühnheit, seinem Mut, seiner Todesverachtung sprachen seine Leute mit wahrer Begeisterung. — Als in den ersten Monaten des Krieges eines Tages das Gerücht verbreitet wurde, v. R. sei gefallen, sprach ich mit einem Mann, der darum wissen sollte. Er beruhigte mich, der Hauptmann sei zwar verwundet, aber nicht schwer, und schilderte dann in glühenden Farben v. Raumer's Tapferkeit. „Man sollte nicht glauben,“ meinte er, „daß in einem so kleinen Keel so'ne Courage steckt.“ —

Und was seine Untergebenen bewundernd erzählten, bestätigt der Nachruf des Regimentskommandeurs mit den schönen Worten: „Gottesfürchtig und treu, mustergültig vor dem Feinde, höchstgeachtet von seinen Vorgesetzten,

beliebt bei seinen Kameraden, verehrt von seinen Untergebenen! In ihm, der seinen Leuten im Sturm voran- eilte, hat das Regiment einen seiner hervorragendsten Offiziere verloren. Das Regiment ist stolz auf ihn, dessen Namen für immer mit den Ruhmes- taten des Regiments aufs engste ver- knüpft ist.“

Ich möchte noch reden von seiner offenen Hand, von seinem weichen Herzen, von all' der Not, die er lindert, von all' den Tränen, die er getrocknet.

Aber mir ist, als stände er neben mir und legte mir die Hand auf den Mund und spräche: „Schweige! wenn wir auch alles getan haben, was uns be- sohlen ist, so sind wir doch unnütze Knechte.“ —

Es war vieles groß an diesem herrlichen Mann, aber das Größte an ihm, die Krone unter seinen Tugenden war — die Demut.

Ich schließe mit einem seiner Lieblingsworte. Gal. 6, 14: „Es sei aber ferne von mir rühmen, denn allein von dem Kreuz unseres Herrn Jesu Christi, durch welchen nur die Welt gekreuzigt ist und ich der Welt.“ —

Sein Gedächtnis wird in Segen bleiben, denn — „der Tod seiner Heiligen ist wert gehalten vor dem Herrn“ Ps. 116, 15.

Der Herr lasse ihm das ewige Licht leuchten und gebe ihm den ewigen Frieden. —

Oldenburg i. Gr.

Andreas Eschen.

Ein Musiketier der 6. Komp., Inf.-Reg. 91, schreibt uns: Trauer am 2. Juli.

Das Regiment trauert um den Verlust seines tapfer-

sten Offiziers. Unser so geliebter Bataillonsführer des 2. Bataillons, Herr Hauptmann v. Raumer, ist gefallen, er ist nicht mehr unter den Lebenden. Ich bin nicht dazu berufen, ihm einen Nachruf zu schreiben. Und doch möchte ich es als einer seiner untersten Untergebenen. Von höchster Stelle wird man ihm einen würdigen Nachruf erlassen. Ich möchte hier nur allen denen, die ihn kannten, zeigen, wie die Niedrigen ihn lieb gehabt haben. Wie seine Mannschaften sich um seinen Sarg scharen und ihn, den treuen, teuern Toten beweinen, wie Kinder um ihren dahingeshiedenen Vater nur trauern können. Ja, ich schäme mich nicht, zu gestehen, ich habe bitterlich geweint um diesen Mann. Bei einem Sturmangriff, wo er der erste an der Spitze war, ist er gefallen als Held und als Christ. O du herrlicher Mann, welch ein Verlust! Wie konnte dieser Mann mit uns fühlen als Christ, wenn mal schwere Zeiten kamen. An seiner Leiche sprach Herr Divisionspfarrer Schütte über sein Leben. Der Grundzug der Ansprache war das Wort aus der heiligen Schrift:

„Sei getreu bis in den Tod, so will ich dir die Krone des Lebens geben.“ Er ist eingegangen zu seines Herrn Freude. „Tod, wo ist dein Stachel, Hölle, wo ist dein Sieg? Gott sei Dank, der uns den Sieg gegeben hat, durch unsern Herrn Jesum Christum.“ Das ist unsere Zuversicht und unsere Freude, unser Sieg, den Christus erlangt hat.

R. S. 691.

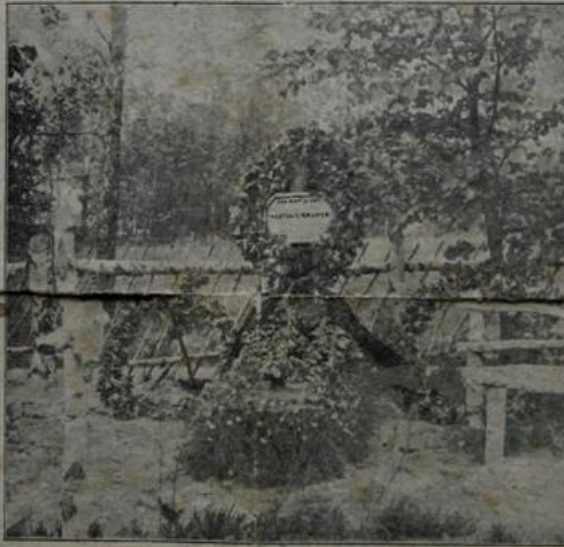
Noch ein Brief aus dem Felde.

R. . . d. 14. 7. 16.

Wir haben hier unter Führung unseres tapferen Hauptmanns in der Zeit vom 15. Juni bis 2. Juli schwer gekämpft. —

Am 2. Juli be- kamen wir beim Vorgehen außer schwerer Artilleriefener von zwei Seiten Schützen- und Maschinengewehrfeuer. Wie es uns erging, so erging es auch den — ern, die neben uns lagen und mit vorgehen sollten. Hier hatte auch unser lieber, guter Hauptmann v. Raumer die Führung übernommen. Mit dem Spaten in der Hand ist er als Held vorausgestürzt, aber nach kurzer Zeit hatte er einen Bauchschuß bekommen und ist abends noch gestorben, obgleich die Bataillons- Ärzte gleich zur Stelle waren.

Solch einen tapferen, todesmutigen und frommen Hauptmann betrauern wir nicht bloß vom 2. Bataillon, nein das ganze Regiment. Wo seiner hinging in der Champagne (wo ich noch nicht draußen war), unser Hauptmann soll hingegangen sein und seinen Soldaten stets Mut und Kraft eingesößt haben; so war es auch hier. Solch einen liebevollen Vorgesetzten erhalten wir nie wieder. Dienlich verlangte er von uns was, außerdienstlich war er mit jedem leutselig, freundlich und stets gerecht. Helfen tat er, wo er konnte. —

Hauptmann von Raumer's Grab in Rowel.

Wie durch ein Wunder bin ich am 2. Juli durch Gott vor Unglück beschützt worden. Die Tage werden für mich unvergänglich sein und bleiben, auch fürs ganze Regiment." —

Im Rote Kreuz-Schuppen am Bahnhof Oldenburg.

Kürzlich traf einer der ersten Verwundeten unserer 91er aus Wolhynien auf dem hiesigen Bahnhof ein und wurde zunächst im Rote Kreuz-Schuppen aufgenommen. Man reichte ihm die neueste Zeitung. Er las und schließlich schlug er so stark mit der Faust auf den Tisch, daß die anwesende Aufsichts-dame erschrocken zusammenfuhr in der Meinung, es wäre etwas ganz besonders Schreckliches geschehen. Der Soldat hatte in der Zeitung die Tages-anzeige „seines“ Hauptmanns, des Hauptmanns v. Raumer, gelesen. Nur mühsam kämpfte er gegen seine Tränen an. „Das kann ja gar nicht angehen — unser Hauptmann!“ „Einen zweiten, wie den, gibt's nicht mehr.“ „Eisernes Kreuz I., Friedrich August-Kreuz I., das ist alles nichts; einen so hohen Orden gibt's gar nicht, der für ihn gut genug wäre.“ „O, wie schrecklich!“ In diesem Tone ging die Klage des einfachen Mannes mit dem edlen, tiefgetroffenen Herzen weiter. Er fand seine Fassung nicht wieder. Und die Aufsichts-dame war so bewegt, daß sie sich der Tränen nicht erwehren konnte. Könnte es für einen Offizier einen noch schöneren und höheren Orden geben, als solch tiefe Liebe und Verehrung seiner Soldaten?

Wie gut, daß in Gottes Vaterhand das Leben unserer Lieben und das eigene steht, und daß Er, der treue Herr, für uns eintritt. Schmerzlich oft, daß man nicht ungeteilter Ihm gehört und nicht besser für Ihn leuchtet. Die Tagespflichten und Nöte, bezw. kleine Sorgen, nehmen einen leicht gefangen. Aber Er ist Sieger und hilft gnädig gerecht.

Der Herr schenke Gnade zum Bewahren und schenke bald Sieg nach Seinem Erbarmen. Möchten wir den Sieg vertragen, Ihm die Ehre geben und das geliebte Vaterland in Seinem Frieden geborgen wahrhaft glücklich werden.

„Wir hoffen durch das Eintreten unseres Herrn und Heilandes für uns auf ein ewiges Leben, was Er uns aus Gnaden teuer erworben hat. So ist doch der Tod der Eingang zu Ihm, für alle, die zu Ihm ihre Zuflucht nehmen.“

Aus einem Feldbriefe des Hauptmanns v. Raumer vom 14. Aug. 1915.

„Es wird heiße Kämpfe geben, aber der Sturm ist auch in Gottes Hand. Im Vertrauen auf seinen Tod, darf uns der Tod nicht schrecken. Er schenke nur die große Gnade, in dem Schwersten stark zu sein, daß man Ihm keine Schande macht. Auf Ihn den Blick, nicht auf

unser Unvermögen. Sein Blut ist der beste Schild, er reicht ja völlig und in Ewigkeit, trotz unserer Unwürdigkeit. „Da ich denn nichts bringen kann, Schmiege ich an Dein Kreuz mich an,“ das ist ein guter Unterstand.“

(Aus einem der letzten Briefe v. R.'s)

Aus einem Briefe.

„Ach wie gering dachte er von sich und gab allen Ruhm stets allein dem Herrn und seinen vorzüglichen Truppen. . . . Von seinen Lippen hörte man ja nie etwas von seinen Heldentaten; hörten wir von anderen davon und wollte ich ihn ausfragen, dann war seine Antwort immer: „es war nur Gnade, daß man's konnte“, aber eine Schilderung, wo vielleicht etwas für ihn dabei herausgekommen wäre, brachte man nicht aus ihm heraus. Wie hat er seine Leute geliebt; einmal schrieb er mir: „in unsere Feldgrauen kann man sich rein verlieben.“ Sie waren vortrefflich, vorzüglich, ihre heldenmütige Tapferkeit konnte er nicht genug rühmen. Das haben ihm die Leute wohl abgefühlt, wie lieb er sie hatte, und darum gingen sie für ihn auch durchs Feuer. Ach wie gerne möchte man jedem seines Bataillons die Hand reichen. Sie werden verstehen, daß uns seine Leute weiter sehr am Herzen liegen und wir doppelt im Gebet für sie eintreten.“

Pastor Thimme, der Herausgeber der „Christlichen Gemeinde“, druckt unseren Nachruf ab und schreibt einleitend in Nr. 8 seiner Zeitschrift: „Vor einigen Jahren hatte ich die Freude, in Oldenburg eine Gemeinschaftsversammlung zu halten. Die Besucher hatten sich versammelt. Gerade wollte ich beginnen, da kommt ein Oberleutnant herein, begrüßt die Anwesenden, nickt einigen zu, tauscht mit anderen ein kurzes Wort, setzt sich dann

hinaus und lauscht dem Wort.“ Das brüderliche Verhalten des Offiziers, auch den einfachsten Versammlungsbesuchern gegenüber, war mir aufgefallen.

Dasselbe bemerkte ich am Schluß der Versammlung. Ich ließ mich dann dem Oberleutnant vorstellen und erfuhr seinen Namen, Martin von Raumer.

Seit der Zeit hat dieser edle Mann, dieser schlichte, demütige Christ, dieser mutige Bekenner seines Heilands einen Platz in meinem Herzen gehabt. Um so weher bewegte mich die Nachricht von seinem Heldentod.“

Telegramm des Großherzogs an das 91. Regiment. den 4. 7. 1916.

„Der Heldentod des Hauptmanns von Raumer hat mich sehr schmerzlich berührt; mit ihm ist ein Mann gefallen, dessen militärische Tugenden vorbildlich für Offiziere und Mannschaften gewesen sind. Ich spreche dem Regiment meine aufrichtige und herzlichste Teilnahme aus.“

Friedrich August.“

Gedicht eines seiner Unteroffiziere in den „Oldenburger Nachrichten“:

Hauptmann von Raumer gefallen.

Wer kennt ihn nicht im Regiment!
Seinen Namen jeder mit Achtung nennt.
Wer kennt nicht sein gültig lächelnd Gesicht,
Wenn er mit seinen Soldaten spricht!

Wie ein Stich durchs Herz erging es allen:
Hauptmann von Raumer ist h'm' gefallen!
Seine Heimat sollt' er nicht wiedersehen,
Der Held mit dem großen Gottvertrauen.

Voran war er uns stets im Gefecht:
„Hierher! Marsch! Marsch! So ist es recht!“
Und wo er war, mußte der Feind auch weichen,
Er kannte seine Krieger aus dem Land der Eichen.

Wohl keiner von uns kann ihn vergessen,
Wie stark im Glauben, wie gerecht er gewesen.
Eine Kugel hat ihn entzissen uns jetzt,
Das schönste Denkmal hat er sich gesetzt.

Unteroffizier Göbel, 2./91.